

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O.P.S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2009

DALIBOR MÜLLER

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O.P.S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**ŽENA JAKO OBĚŤ TRESTNÉHO ČINU V RÁMCI
OKRESNÍHO ŘEDITELSTVÍ PČR
HRADEC KRÁLOVÉ**

Autor práce: Dalibor Müller

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: Kombinované studium

Vedoucí práce: Mgr. et. Bc. Josef Kříha

Katedra: Právních oborů a bezpečnostních studií

2009

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna ke studijním účelům.

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. et Bc. Josefu Kříhovi za jeho cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

	ÚVOD.....	5
1	TRESTNÉ ČINY PČHANÉ NA ŽENÁCH.....	7
	1.1 Násilná kriminalita.....	8
	1.2 Mravnostní kriminalita.....	13
2	VIKTIMOLOGICKÉ ASPEKTY DOMÁCÍHO NÁSILÍ.....	16
	2.1 Pojem viktimologie.....	16
	2.2 Viktimnost.....	18
	2.3 Viktimizace.....	19
	2.4 Reviktimizace.....	22
	2.5 Typologie obětí.....	24
3	DOMÁCÍ NÁSILÍ.....	29
	3.1 Vymezení pojmu domácí násilí.....	29
	3.2 Domácí násilí v trestním právu.....	31
	3.3 Výskyt a specifické znaky domácího násilí v České republice.....	37
	3.4 Druhy a formy domácího násilí.....	40
	3.5 Osobnost pachatele domácího násilí.....	43
	3.6 Pomoc obětem domácího násilí.....	46
	ZÁVĚR.....	48
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	50
	ABSTRAKT.....	53
	ABSTRACT.....	54

ÚVOD

Každý člověk má právo na život bez násilí, a to ať žena či muž. Avšak od počátku je mezi mužem a ženou velký rozdíl, jak ve fyziologickém vzhledu, tak i v myšlení. Muž byl od pradávna pro rodinu zdrojem obživy a ochrany rodiny z materiálního hlediska. Zato žena byla od pradávna instinkty vedena k tomu, aby se naopak postarala o děti a muže z hlediska zabezpečení chodu domácnosti a výchovy dětí. Už tady je patrné, že žena byla slabším a před mužem podřízenějším článkem v hierarchii rodiny. Což mnohdy v rozporných názorech muže a ženy v rodině vedlo k násilí, utiskování a až k fyzickému a psychickému týrání, ve kterém málokdy vítězila žena. Nejhorší je, že toto násilí hrozí ženám nejvíce od mužů, které je znají, sdílejí s nimi společnou domácnost, žijí s nimi v intimním či rodinném vztahu. Toto násilí je nazýváno domácím násilím. Domácí násilí je velmi rozšířený a současně nejméně kontrolovaný druh násilí, který v sobě zahrnuje veškeré projevy fyzického, psychického a sexuálního násilí páchaného mezi jednotlivými členy rodiny. Tyto traumatické události zasahují hluboko do každého z postižených členů rodiny a nejvíce do oběti tohoto násilí. Obdobně jako je fyzické trauma zraněním části těla, je trauma psychické zraněním duše člověka, které může být dokonce bolestnější nežli to tělesné, které se i podstatně déle a hůře hojí. Může dokonce bolet i po zbytek celého života. Takto závažný prožitek může změnit pohled člověka i na svět kolem něho. Hlavním rysem tohoto násilí je jeho opakování a dlouhodobost. Zřídka bývá jednorázovou záležitostí, většinou má svou historii a jedná se o opakované stupňované násilí, které svou povahou a intenzitou sílí až k činům, které často naplňují skutkovou podstatu některého z trestných činů, přinejmenším přestupků.

Reakce na traumatický zážitek se může lišit podle toho, o jak závažný a hluboký prožitek či událost se jedná. Je dokázáno, že nejvíce traumatizující zážitky pro oběti jsou ty, kdy záměrně ubližuje velmi blízký člověk (druh - družka, manžel - manželka, přítel – přítelkyně). Od těchto lidí je trauma nesmírně veliké a bolestivé, už jen proto, že ho udělal někdo, komu jsme věřili, od koho bychom to nečekali a kdo měl naši důvěru. Proto není pro mnoho z těchto lidí domov domovem, kde většina hledá pohodu, bezpečí a lásku, ale přesným opakem. Stává se místem strachu a bolesti, kde čelí útokům ze strany svých nejbližších. Domácí násilí je velmi rozsáhlé odvětví násilí, které má mnoho aspektů, které jen stěží viditelně zasahují do široké veřejnosti. Většinou probíhá skrytě a v soukromí, a proto zůstává tak dlouho neodhalené. Mnohdy se může

jednat o dobu i několika let. Mýtem společnosti je, že to, co se děje uvnitř rodiny, v jejím soukromí, je soukromou věcí, do které by nikdo cizí neměl zasahovat. Jedná se o vnitřní záležitosti rodiny, po které by veřejnosti či institucím nemělo nic být. Při těchto událostech často dochází k porušování základních lidských práv oběti, k nevhodnému působení na děti, které událostem bývají často přítomné a stávají se svědky dějů, kterých by měly být spíše ušetřeny. Z pravidla se tyto události bez pomoci odborníků časem stupňují a zanechávají velké újmy nejen na obětech, ale i na dětech, které těmto událostem přihlížejí, a proto je nutné tento problém chápat jako celospolečenský veřejný problém. V době, kdy se o problému oběti dozvídá okolí, zpravidla z pohledu laického nebo z pohledu široké veřejnosti, je tento problém nadlehčován či přehlížen, nebo je obviňována oběť. Toto jednání má za následek prohlubování traumatu oběti a způsobuje její sekundární viktimizaci, je jedním z důvodů, proč oběť své týrání skrývá. V posledních letech se odborná společnost snaží tyto mýty a postoje změnit prováděním odborných informačních kampaní, a snahou širokou laickou veřejnost uvést do této problematiky.

Cílem této práce je obecně poukázat a popsat problematiku žen jako obětí trestné činnosti z pohledu viktimologie s územním zaměřením na Okresní ředitelství PČR Hradec Králové. Práce bude vedena nejen ze směru pohledu ženy- oběti domácího násilí, ale i z hlediska mé profese, pohledu policisty, na příčiny a následky traumatizujících situací, vznikajících nejen vinou agresora, ale také vinou samotné oběti a hlavně vinou nedostatečné legislativy. Práci doplňují kauzuistiky z policejní praxe. Vzhledem k závažnosti a citlivosti této problematiky považuji seznámení se s ní, jejími specifiky a také legislativním rámcem za důležité pro schopnost v této oblasti efektivně pracovat, lépe jí porozumět a předcházet sekundární viktimizaci poškozených. Zhodnocením situace v dané problematice. Studiem odborných pramenů s výstupy směrem k prevenci.

1 TRESTNÉ ČINY PÁCHANÉ NA ŽENÁCH

Dlouhodobé výzkumy ukázaly, že ženy, děti a staří lidé patří do kriminalitou nejzranitelnějších, tzv. ohrožených skupin. Jsou přirozenými oběťmi násilných trestných činů. Například v roce 1989 byl v USA počet obětí z řad žen významně vyšší než mužů. V případě zneužívání, vydírání sexuálního násilí a pod. udávají statistiky až 91% žen jako oběti. V Německu tvoří např. procento kapesních krádeží, při kterých jsou postižené ženy, až 92%.¹

Ženy jako oběti zastupují různé druhy trestné činnosti, jako majetkové, mravnostní či násilné. V případě majetkové kriminality jsou častými trestnými činy páchanými na ženách krádeže (peněženek, dokladů, kabelek) podle § 247 TZ, dále podvody podle § 250 TZ (např. naivní žena „naletí“ podvodníkovi, kterému zapůjčí peníze). Tyto situace nepřinášejí pro ženy nic pozitivního. Takto postiženým ženám mnohem větší traumatické následky na psychiku způsobují trestné činy mravnostní a násilné, které řadíme do závažnější kriminality.

Násilí na ženách ať páchané v soukromí či na veřejnosti, si zaslouží samostatné pojednání pro jeho genderové pozadí. „Gender je sociální konstrukt, který vyjadřuje, že chování a vlastnosti spojované s obrazem ženy a muže jsou tvořené společností. Na rozdíl od pohlaví, které je univerzální kategorií a nemění se podle času a místa, působení genderu ukazuje, že určení rolí, chování a normy vztahující se k ženám a mužům jsou v různých společnostech, v různých obdobích nebo různých sociálních skupinách rozdílné“.² Přesto nebyl dosud genderový znak zaveden do statistik orgánů činných v trestním řízení.

Taktéž v České republice tvoří ženy značnou část obětí trestné činnosti. Pro názornost uvádím statistiku obětí ženského pohlaví (Policie České republiky Okresního ředitelství Hradec Králové) za roky 2006 – 2008.

¹ ONDREJKOVIČ, P., BREZAK, J., LUBECOVA, G., VLČKOVÁ, M. *Sociálna patológia*. 1. vyd. Bratislava, 2000, s. 151.

² VOŇKOVÁ, J., HUŇKOVÁ, M. A KOL. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha, 2004, s. 15.

Tab. 1: Násilná trestná činnost na ženách

Rok	Znásilnění	Domácí násilí
2006	6	13
2007	10	7
2008	5	10

1.1 Násilná kriminalita

Trestní zákon pojem násilí nedefinuje a neuvádí násilné trestné činy jako ucelenou skupinu. Tyto trestné činy v trestním zákoně nalezneme v hlavě třetí - trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných v hlavě čtvrté - trestné činy obecně nebezpečné v hlavě páté - trestné činy hrubě narušující občanské soužití, v hlavě šesté - trestné činy proti rodině a mládeži, v hlavě sedmé - trestné činy proti životu a zdraví, v hlavě osmé - trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti. Dále existuje řada dalších trestných činů, kde je násilí znakem kvalifikované skutkové podstaty (týrání svěřené osoby, omezování osobní svobody, únos, vydírání, útisk, porušování domovní svobody). S těmito trestnými činy se setkáváme i v případě domácího násilí.

„Násilná kriminalita je součástí kriminality obecné. Je součástí fenoménu násilí, kam patří vedle násilných trestných činů i šikana a domácí násilí“.³ V užším slova smyslu je násilí úmyslné užití fyzického násilí, pohrůžky fyzickým násilím vůči jiné osobě. Pro násilné trestné činy je charakteristická vysoká latence. I když násilná kriminalita představuje odhadem jen 5% z celkové kriminality, má v rámci celkové kriminality mnohem větší význam hlavně proto, že stav a vývoj násilné kriminality ukazuje úspěšnost společnosti a státu v kontrole kriminality, neboť obavy občanů z viktimizace se zejména týká násilných trestných činů. Objasněné násilné trestné činy vyvolávají zvýšenou pozornost veřejnosti pro svou mediální poutavost, ale především pro své následky.⁴ Je to zejména u vražd (§219, 220), u kterých je v posledním desetiletí zaznamenána stoupající tendence. Dochází zde také ke změně motivace a

³ VOŇKOVÁ, J., HUŇKOVÁ, M. A KOL. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha, 2004, s. 45.

⁴ VOŇKOVÁ, J., HUŇKOVÁ, M. A KOL. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha, 2004, s. 46.

skladby, kdy převažují vraždy pramenící z interpersonálních konfliktů (žárlivosti, nenávisti, msty) a roste podíl loupežných vražd. Přesto stále převažují vraždy emotivně laděné, které jsou spontánní reakcí na neřešené konflikty v rodině. Sem patří vraždy mezi manželi (partnery) současnými (minulými), kterými často kulminuje domácí násilí. U sexuálně motivovaných vražd jsou oběti převážně mimo okruh rodiny.

U trestných činů ublížení na zdraví a újmy na zdraví (§ 221, 222) tvoří ženy značně převyšující část obětí u násilných útoků spáchaných uvnitř rodiny.

Ženy jsou také ve velké míře obětí trestného činu loupeže (§ 234), v poslední době se tyto činy stávají velmi brutální a to v parcích, na odlehlých místech a ve velké míře na benzínových čerpacích stanicích, kde ženy jako pracovnice obsluhy převažují nad mužskou populací.

S trestným činem vydírání (§235) se často setkáváme v situacích domácího násilí. Vydírání je charakterizováno jako bezohledné využívání situace oběti, jejího strachu, vymáháním žádoucího jednání pro pachatele. Vydírání je doménou mužů (tvoří 96% pachatelů), kteří toto jednání často používají v intimitě rodiny. Patří sem i šikana, kdy je oběť pod pohrůzkou nucena k činnostem, které by za normálních okolností nedělala, nebo naopak je jí bráněno svobodně se rozhodovat. Takové jednání je velmi ponižující a má za cíl vznik dominance trýznitele a submisivitu oběti.⁵ Jak ukazuje tento případ s níže uvedenými čísly ze sociologické sondy zpracované na základě výpovědí 103 týraných žen, které se v roce 2000 obrátily na občanské sdružení ROSA.

Tab. 2: Vzdělání žen-obětí a mužů-násilníků

	Počet ženy obětí	Počet mužů násilníků
Základní vzdělání	7	6
Vyučení	22	34
Středoškolské vzdělání	45	36
Vysokoškolské vzdělání	29	24

⁵ VOŇKOVÁ, J., HUŇKOVÁ, M. A KOL. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha, 2004, s. 47-48.

Tab. 3: Délka trvání manželství, či soužití, kdy se žena rozhodla situaci zveřejnit.

Délka manželství	Počet žen	Poznámka
do 1 roku	6	-
1-5 let	8	-
6-10 let	20	5 žen podává návrh na rozvod
11-15 let	16	1 žena podává návrh
16-20 let	12	1 žena podává návrh
21-25 let	12	1 žena podává návrh
nad 26 let	5	-
po rozvodu	19	

Tab. 4: Následky soužití s agresivním partnerem

otřes mozku:	16x
zlomeniny žeber, lím. kostí, zhmožděné obratle:	9x
přeražený nos:	5x
prasklý ušní bubínek:	3x
šité rány v obličeji:	3x
přeražené zuby, sanice:	3x
vláčení za vlasy, trhání vlasů:	7x
úraz oka, hematomy, modřiny, pálení cigaretou, demolování bytu, ničení nábytku, věcí:	23x

Celkem 20 žen dochází pravidelně na psychiatrii s anxiózně-depresivními poruchami, stavy beznaděje, depresemi, pocity úzkosti. Z tohoto počtu se celkem 4 ženy pokusily o sebevraždu, 5 žen bylo v dlouhotrvající pracovní neschopnosti s nutností hospitalizace na psychiatrii, 3 ženy se léčily ze závislosti na alkoholu a 1 žena ze závislosti na lécích. Pouze 24 žen ohlásilo bití a týrání na policii.⁶

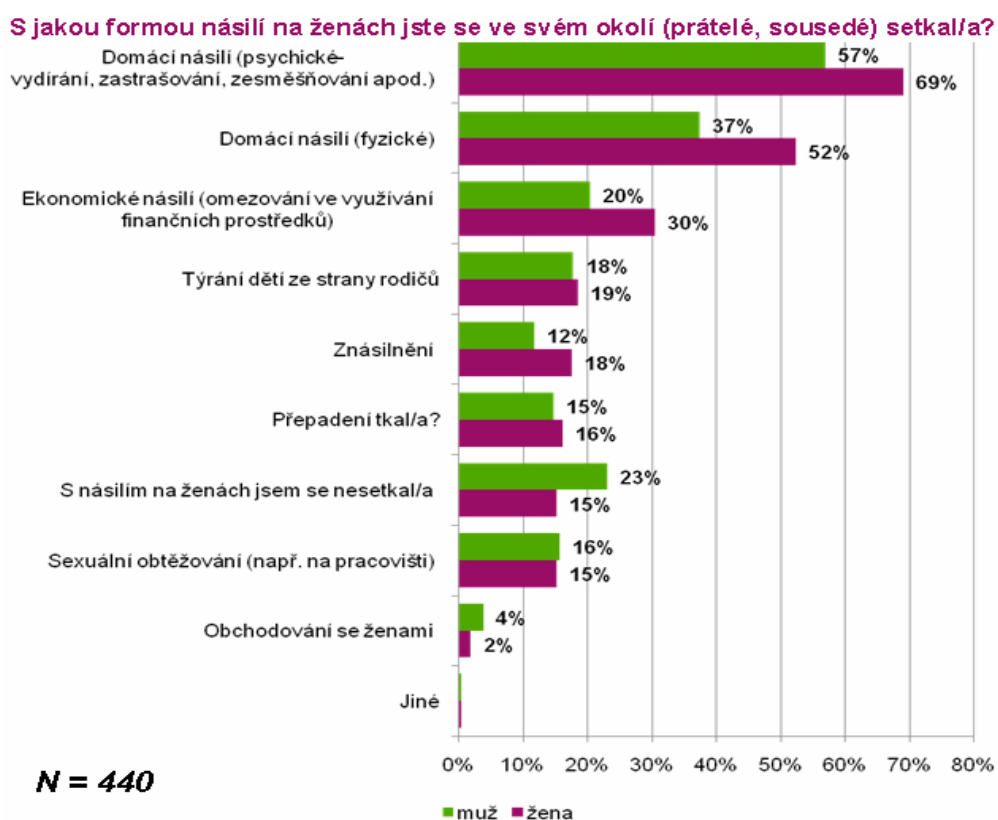
Násilného chování se podle názoru 85 procent respondentů dopouštějí zejména muži na ženách; násilí žen vůči mužům jako problém hodnotilo 19 procent respondentů. Násilné chování se podle 83 procent dotázaných odehrává skrytě a okolí o něm dlouho neví. Devět desetin lidí se domnívá, že se oběti bojí vyhledat odbornou pomoc.

⁶ AUTOR NEZNÁMÝ. *Dnes je mezinárodní den proti násilí na ženách* [online]. 2002 [cit. 2009-03-10]. Dostupné na WWW: <<http://zabava.dama.cz/clanek.php?d=2385>>.

S násilím se nesetkala pouze necelá pětina respondentů. Pouze osm procent lidí přiznalo strach, že by k násilnému chování mohlo dojít také v jejich současném vztahu. „To je právě jeden z nejnebezpečnějších mýtů kolem domácího násilí,“ míní Hronková, ředitelka Slovensko-českého ženského fondu; k násilnému jednání prý může dojít v jakémkoli vztahu. Žádný z budoucích partnerů podle ní navíc není schopen odhadnout možnost budoucího násilného jednání svého protějšku.

„Tam jde o výkon moci, která může začít být velmi svůdná i pro lidi, kteří nejsou přirozeně agresivní,“ prohlásila Hronková⁸, podle níž může být často psychické násilí nebezpečnější, než fyzické. Pachatelé domácího násilí často před veřejností své skutečné jednání obratně skrývají. „Je prokázáno, že násilníci velmi často bývají navenek a ve společnosti velmi šarmantní, neuvěřitelně zábavní společníci,“ vysvětlila Hronková.⁹

Graf. 1: Formy a výše tohoto násilí ve společnosti

⁷ ČERNÝ, J. *Čtyři z pěti Čechů mají zkušenost s násilím vůči ženám* [online]. 2008 [cit. 2009-03-10]. Dostupné na WWW: <<http://domaci.ihned.cz/c1-25909410-ctyri-z-peti-cechu-maji-zkusenost-s-nasilim-vuci-zenam>>.

⁸ ČERNÝ, J. *Čtyři z pěti Čechů mají zkušenost s násilím vůči ženám* [online]. 2008 [cit. 2009-03-10]. Dostupné na WWW: <<http://domaci.ihned.cz/c1-25909410-ctyri-z-peti-cechu-maji-zkusenost-s-nasilim-vuci-zenam>>.

⁹ ČERNÝ, J. *Čtyři z pěti Čechů mají zkušenost s násilím vůči ženám* [online]. 2008 [cit. 2009-03-10]. Dostupné na WWW: <<http://domaci.ihned.cz/c1-25909410-ctyri-z-peti-cechu-maji-zkusenost-s-nasilim-vuci-zenam>>.

Závislost obětí na trýznitelích

Pachatelům nahrává skutečnost, že na nich oběti bývají ekonomicky závislé. „Jedním z klasických triků agresora je izolovat ženu od společnosti,” uvedla Hronková; ženy proto jen těžko mohou odejít bez prostředků a začít i s dětmi nový život. „A je tam obrovský strach z odvety, která, jak ukazuje mnoho soudních případů, opravdu přichází,” prohlásila.¹⁰

Na základě těchto údajů lze připustit argumenty mnohých feministek, že fyzické útoky proti ženám jsou důsledkem jejich slabšího postavení ve společnosti. Údaje vyplývající z výzkumu zaměřeného na domácí násilí páchané na ženách v ČR nejsou příliš odlišné od zpráv ze zahraničí, a je z nich zřejmé, že násilí páchané na ženách v ČR není pod evropským průměrem.

Obr. 1: Proč oběti zůstávají s pachatelem

Domácí násilí se podle Hronkové může podařit vymýtit pouze v případě, že se změní výchova a stereotypy, které se v některých rodinách přenášejí z generace na generaci. „Pokud byl otec agresor, je velká pravděpodobnost, že jeho syn bude jeho chování považovat za normální a bude se odrážet v jeho vlastních vztazích,” dodala.¹¹

¹⁰ ČERNÝ, J. Čtyři z pěti Čechů mají zkušenost s násilím vůči ženám [online]. 2008 [cit. 2009-03-10]. Dostupné na WWW: <<http://domaci.ihned.cz/c1-25909410-ctyri-z-peti-cechu-maji-zkusenost-s-nasilim-vuci-zenam>>.

¹¹ ČERNÝ, J. Čtyři z pěti Čechů mají zkušenost s násilím vůči ženám [online]. 2008 [cit. 2009-03-10]. Dostupné na WWW: <<http://domaci.ihned.cz/c1-25909410-ctyri-z-peti-cechu-maji-zkusenost-s-nasilim-vuci-zenam>>.

Domácí násilí je v ČR trestné od června 2004. Od roku 2008 pak může policie lidi, kteří ubližují svým blízkým, vykázat na deset dní z domova. Policie v loňském roce vyjžděla celkem k 6112 případům domácího násilí. V 862 z nich pak přikročila k vykázání z domova či zakázala násilníkům a násilnicím vstup do bytu.

Do internetového průzkumu se zapojilo 440 respondentů ve věku od 15 do 64 let, přes polovinu dotazovaných tvořili muži. Podle organizátorů složení respondentů procházelo napříč celou společností.¹²

Ženám je, dle studií, v soukromí mnohem více vyhrožováno než mužům, ženy jsou dále v porovnání s muži častěji bité, škrcené a trýzněné. Znásilnění je, dle statistik, stejně časté v domácím prostředí tak, jako na veřejnosti. I přesto, že útoky ze strany partnerů bývají po psychické stránce mnohem náročnější, ženy se více obávají útoku cizích mužů, než svých partnerů. Oba druhy útoku hodnotí jako stejně nebezpečné.

Násilná kriminalita je v každé společnosti. Důležitou část tvoří součást širšího jevu vyskytujícího se násilí, které začíná od samotných kořenů určité společnosti spočívající v kulturních tradicích a životním stylu. Příčin násilí je mnoho, je podmíněno sociálně, psychologicky, ekonomicky, politicky, fyziologicky i kulturně. „Kriminogenní faktory násilného jednání, domácím násilím počínaje a organizovaným zločinem konče, tvoří pestrou škálu. Z této je zdůrazňován především vliv orientační rodiny a normy chování platné v té které společnosti”.¹³

1.2 Mravnostní kriminalita

Společným rysem mravnostních trestných činů je jejich bezprostřední spjatost s pohlavním pudem.¹⁴ V rámci mravnostní kriminality můžeme hovořit o trestných činech, které mají znaky tzv. sexuální kriminality (pohlavní zneužívání, znásilnění) a o kriminalitě spojené s dnes dekriminlizovanou prostitucí (kuplířství, obchodování se ženami). Jde o kriminalitu bezprostředně neovlivňovanou probíhajícími sociálními změnami.

Skutkové podstaty těchto trestných činů jsou zařazeny především ve 2. oddílu hlavy VIII. zvláštní části trestního zákona - mezi trestnými činy proti lidské důstojnosti

¹² ČERNÝ, J. *Čtyři z pěti Čechů mají zkušenost s násilím vůči ženám* [online]. 2008 [cit. 2009-03-10]. Dostupné na WWW: <<http://domaci.ihned.cz/c1-25909410-ctyri-z-peti-cechu-maji-zkusenost-s-nasilim-vuci-zenam>>.

¹³ VOŇKOVÁ, J., HUŇKOVÁ, M. A KOL. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha, 2004, s. 68.

¹⁴ ZAPLETAL, J. A KOL. *Kriminologie*. 4. vyd. Praha, 2002, s. 87.

(§ 241 - znásilnění, §§ 242, 243 - pohlavní zneužívání, § 245 - soulož mezi příbuznými). Zařazujeme sem i trestný čin ohrožování mravnosti (§ 205), který je součástí hlavy V. - trestné činy hrubě narušující občanské soužití, a další. Skutkové podstaty trestných činů souvisejících s prostitucí jsou zařazeny v hlavě V. - zvláštní části trestního zákona mezi trestnými činy hrubě narušujícími občanské soužití (kuplířství § 204), ve druhém oddílu hlavy VIII. mezi trestnými činy proti lidské důstojnosti (obchodování se ženami - § 246), ale i mezi trestnými činy proti životu a zdraví v hlavě VII. (ohrožování pohlavní nemocí - § 226).

Mravnostní kriminalita se vyznačuje vysokou latencí (např. skutečný výskyt znásilnění se pohybuje mezi trojnásobkem a desetinásobkem registrovaných případů). Největší podíl mají na mravnostní kriminalitě trestné činy z podskupiny sexuální kriminality - pohlavní zneužívání a znásilnění.¹⁵

Zde uvádím statistickou tabulku se zaměřením na trestný čin znásilnění dle § 241 trestního zákona v rámci Okresního ředitelství Hradec Králové za uvedené roky 2006 – 2008 dle jednotlivých oddělení SKPV, OOP 1, OOP 2 a OOP 3.

Tab. 5: Trestná činnost na ženách za okresní ředitelství PČR HK - § 241 znásilnění

ROK	SKPV	OOP1	OOP2	OOP3	Celkem
2006	4	0	0	2	6
2007	8	1	0	1	10
2008	5	0	0	0	5

Z tabulky č. 5 jsou vidět různé hodnoty dle územního rozdělení. Zde je názorný příklad, kdy je patrné, že k násilí dochází různorodě, dle situace zástavby i lokality žijících osob s velkým věkovým rozdílem. Např. území OOP 1 v zástavbě tvoří převážně kancelářské a výrobní budovy s minimem panelové zástavby a zástavby rodinných domků. Tudíž se zde osoby zdržují převážně v pracovní dobu a tímto zde razantně odpadá pohyb v noční či večerní době, z tohoto hlediska zde z velké části odpadá i rizikovitost tohoto nápadu. Území OOP 2 je zastavěno starou zástavbou panelových domů a rodinnými domky s výrazně starší populací důchodového věku a je

¹⁵ ZAPLETAL, J. A KOL. *Kriminologie*. 4. vyd. Praha, 2002, s. 90.

zde patrná v tomto ohledu i minimální kriminalita. Uzemí OOP 3 je nejnovější lokalitou Hradce Králové s největším zastoupením panelové zástavby, kde je též největší počet mladých rodin. Zde tabulka také zaznamenává největší počet tohoto druhu kriminality. V rámci Okresního ředitelství je dále 5 obvodních oddělení, které ve zpracování tohoto nápadu pokrývá SKPV. V celkovém sloupci v roce 2007 je vidět nejprve stoupající tendence tohoto druhu násilí oproti roku 2006, což tvoří nárůst kriminality o 66%, a poté klesající tendenci tohoto druhu násilí v roce 2008 oproti roku 2007, což tvoří pád o 50%. Avšak v porovnání mezi roky 2006 a 2008 se jedná jen o 16% pokles u tohoto druhu násilí.

K porovnání s výše uvedenou tabulkou č. 5 za okresní ředitelství Policie České republiky přikládám i tabulku č. 6 se statistikou za Královéhradecký kraj ve stejném období.

Tab. 6: Trestná činnost na ženách za Královéhradecký kraj - § 241 znásilnění

ROK	2005	2006	2007	2008
POČET OBĚTÍ	22	26	35	24

Zde je též patrné, že rok 2007 byl nejkritičtější dobou i z této tabulky a kriminalita v tomto případě stoupla oproti roku 2006 o 34%. Jinak v roce 2005 oproti roku 2006 klesla o 7% a v roce 2008 oproti roku 2006 stoupla o 7%. Celková průměrná proměnlivá hodnota tohoto druhu trestné činnosti se v tomto období drží na 16%.

2 VIKTIMOLOGICKÉ ASPEKTY DOMÁCÍHO NÁSILÍ

Obecně platí, že každý z nás má předpoklady stát se obětí trestné činnosti nezávisle na věku, pohlaví, rase, kultuře, náboženství, vzdělání či zaměstnání. Někdo větší někdo menší s tím, že se jen určitá část tohoto společenství skutečně obětí trestné činnosti stane. Je proto důležité stále rozvíjet nové poznatky nejen o obětech trestných činů a jeho pachatele, ale kompletně celé události, která se tohoto problému dotýká, což jsou události před samotným činem, průběhem i jeho následném odhalení, potrestání, výkonu spravedlnosti.

2.1 Pojem viktimologie

Viktimologie je celkem mladá vědní kriminologicko psychologická disciplína zabývající se obětmi trestných činů. Začala se pomalu rozšiřovat v padesátých letech minulého století ze zkušeností psychiatrů a psychologů, kteří pomáhali obětem druhé světové války. Tyto získané poznatky byly postupně používány zejména na obětech násilných trestných činů a staly se tak součástí kriminologie. Zatímco v centru pozornosti kriminologie je pachatel a příčiny kriminality, viktimologie se soustřeďuje na výzkum oběti jako protějšku výzkumu osobnosti pachatele. Tato věda zkoumá psychické a sociální faktory umožňující jednotlivci stát se objektem trestného činu.

Pojem viktimologie je odvozen od latinského slova *victima* - oběť. Za oběť se ve viktimologickém slova smyslu pokládají jen fyzické osoby bezprostředně dotčené trestným činem.

Předmětem viktimologie je oběť trestného činu. Dle Vágnerové¹⁶ se oběti domácího násilí může stát každá žena, jde však o to, jak na takovou situaci bude reagovat a jak ji již na počátku jejího rozvoje zvládne. Žena, která na počáteční projevy násilí reaguje odmítavě, popřípadě z tohoto vztahu odchází, se obvykle obětí nestává. Obětí se stává pouze ta žena, která tuto roli vlivem situačního znevýhodnění nebo svých osobnostních vlastností akceptuje. Je možné vymezit určité typy žen, které lze považovat za rizikové oběti domácího násilí. Jedním z takových možných typů je žena nesamostatná, závislá, neschopná se bránit, s nízkou sebeúctou a se syndromem naučené bezmocnosti. Často se také jedná o ženy, které byly v dětství týrány, nepřiměřeně fyzicky trestány nebo sexuálně zneužívány svými otci. Tyto ženy mají tendenci

¹⁶ VAGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha, Portál 2003, s. 636-638.

k závislosti a podřízenosti, a projevům násilí se nebrání, čímž posilují partnerovu agresivitu. Dalším rizikovým faktorem je situační zvýšení závislosti ženy na partnerovi, které se může stát spouštěčem dříve latentní agrese. Může se jednat např. o těhotenství, ekonomickou závislost, onemocnění atd. Třetím faktorem, který udržuje násilí, je izolace rodiny, resp. týrané ženy. Tím se snižuje pravděpodobnost, že oběť bude u svých blízkých hledat pomoc a do problému začnou zasahovat jiní lidé, což zvyšuje pocit beztrestnosti pachatele a odbourává jeho zábrany.

Dále je velký zájem soustředěn na poznání viktimgenních situací, což jsou místa a okamžiky, které jsou spojeny s velkým rizikem ohrožení a možností stát se obětí trestné činnosti. Pokud se těmto místům nevyvarujeme, značně zvyšujeme potenciální riziko tohoto ohrožení a je velmi pravděpodobné, že se staneme obětí trestného činu. Dle těchto situací jsou členěna velkoměsta a dělí se na tzv. viktimgenní zóny, kde dochází k určité trestné činnosti jako jsou např. znásilnění, loupeže, drogová kriminalita apod.

Před výzkumem viktimgenních faktorů je již o mnoho dále psychologie oběti, která zaznamenává možná rizika spojená s individuálními zvláštnostmi jedince. V psychologickém přístupu se rozlišují tři fáze viktimgenních faktorů, jako sociální, osobnostní a behaviorální. Do sociální fáze zařazujeme pozici v rodině např. od nejmladší po nejstarší, profesi, sociální vrstvu, styl rodinné výchovy apod.. Do fáze osobnostní bychom zařadili osobnostní vlastnosti, které vytváří jedince náchylným pro to stát se samotnou obětí konkrétních deliktů, jako např. znásilnění. Do třetí, behaviorální, fáze patří rizikové chování, do kterého můžeme zařadit provokující jednání nebo vyhledávání viktimgenních lokalit.¹⁷

Viktimgologie se též zabývá šesti skupinami jevů a jejich zákonitostmi, které se k těmto jevům vztahují:

1) oběť

– osoba oběti (její biologické, sociální a psychické vlastnosti)

2) procesem viktimizace, neboli genezí trestného činu

– způsobem, jakým se oběť podílí na trestném činu, zejména rolí oběti (provokace dlouhodobá x krátkodobá)

3) prevencí občanů před viktimizací

– zkoumání modelů, jak předejít tomu stát se obětí trestného činu

¹⁷ ČÍRTKOVÁ, L., ČERVINKA, F. *Forezní psychologie*. 1.vyd. Praha, 1994, s. 170.

4) vztahy pachatele a obětí

- vztah úzký (mezi manžely, partnery)
- náhodné seznámení
- vztah k pachateli – obět je v nesprávný čas na nesprávném místě

5) rolí obětí v trestním řízení

- v procesu odhalování, vyšetřování a soudního projednávání (jak si pamatuje, spolupracuje, poznává pachatele, popřípadě nechce vypovídat díky šoku, strachu)

6) pomocí obětí

- způsoby jejího odškodnění a rehabilitace ¹⁸

V současnosti věnovaný zájem této problematice ve viktimologii zjišťuje fakt, že postavení obětí v systému spravedlnosti a trestního práva ustupuje, oproti roli pachatele, do pozadí. Trestní právo, věda i společenské instituce se více koncentrovaly právě na práva samotných obžalovaných, kterým bylo, v porovnání s oběťmi, věnováno mnohem více pozornosti. Na oběti či svědky samotných trestných činů a jejich ochranu se dlouhou dobu zapomínalo a nikdo je neřešil.

2.2 Viktimnost

Viktimnost je pojem úzce související s viktimologií. V literatuře zabývající se kriminologií a viktimologií se hovoří o tzv. potencionální oběti nebo o viktimogenním potenciálu. Viktimnost je vlastně souhrn předpokladů k tomu, aby se z člověka stala oběť trestného činu.

Zkoumáním rozložení četností obětí v různých skupinách lidí bylo zjištěno, že není rovnoměrné. V některých skupinách obyvatelstva je pravděpodobnost stát se obětí vyšší, v jiných naopak nižší. Z toho lze odvodit, že existuje závislost (asociace) mezi stupněm viktimnosti a vlastnostmi, charakterizujícími určitou skupinu obětí.

Výzkumy viktimnosti poukázaly na souvislost mezi:

1. viktimností a profesí

(policisté, taxikáři, bankovní úředníci, prostitutky, kriminální populace, podnikatelé)

¹⁸ ZAPLETAL, J. A KOL. *Kriminologie*. 3. vyd. Praha, 2001, s. 72.

2. **viktinností a věkem** (mladší generace do 30 let)

3. **viktinností a psychickými vlastnostmi**

(zvýšená agresivita, submisivita, lehkomyšlnost, důvěřivost)

4. **viktinností a příslušností k minoritám**

(rasově motivované trestné činy)

5. **viktinností a mentální retardací**

(souvislost, která je typická pro oběti sexuálních deliktů)

6. **viktinností a rodem**

(jedná se o trestné činy, jejichž oběťmi jsou zejména ženy)¹⁹

Viktinnost nemá smysl zkoumat ve vztahu ke všem trestným činům souhrnně. Je užitečnější posuzovat ji odděleně u jednotlivých druhů trestných činů, např. u vražd, krádeží, znásilnění a dalších jednotlivých trestných činů.

Přístup ke zkoumání viktinnosti odhaluje jen malou část problému týkajícího se ohrožení obyvatel trestnou činností. Kromě vlastností oběti je třeba poznat další dynamické faktory kriminogeneze, a to především chování jedince předtím, než se stal obětí trestného činu, následné vztahy mezi obětí a pachatelem a vztahy oběti k vnějšímu prostředí. Výzkumná metoda zohledňující tyto další faktory se nazývá 'dynamický přístup ke studiu viktinnosti', který vyžaduje zaměřit se na proces tzv. viktimizace.

2.3 Viktimizace

Je proces, kdy se z potencionální oběti stává oběť skutečná. Jde o poměrně složitý děj, neboť viktimizace začíná, ale zdaleka nekončí, vlastním útokem na oběť. Trauma způsobené trestným činem je pouze počátečním dějem, na který navazují další zraňující traumatické události. Na tomto procesu se zejména podílí čtyři faktory.

- 1) chování pachatele
- 2) chování oběti
- 3) reakce sociálního okolí
- 4) způsob přijetí role oběti

Obecně vzato představuje viktimizace silně stresující událost, která je nečekaná, nepředvídatelná a náhlá. Znamená to, že je prakticky nemožné se na takovou situaci

¹⁹ VOŇKOVÁ, J., HUŇKOVÁ, M. A KOL. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha, 2004, s. 74.

připravit a je velmi obtížné se s ní rozumově i emocionálně vypořádat. Takřka bývá nemožné se jí také vyhnout. V této situaci dominuje pocit zaskočení, kdy si klademe otázku „Proč právě já?“ Prožívání psychické újmy oběti prochází několika fázemi :

- 1) Fáze šoku – jedinec je zaskočen kritickou událostí, poškozený se cítí, chová a jedná zmateně, kdy se uplatňují obranné mechanismy jako popření nebo netečnost
- 2) Fáze nastupující adaptace – oběť se s událostí vyrovnává tak, že zpracovává prožívané trauma, k události se prožitkově stále vrací, je zahalena smutkem, odporem a pocity viny
- 3) Fáze konečné adaptace – osoba dochází ke konečnému zpracování traumatu, jeho osobnostní založení se podílí na délce opětovného zařazení do pracovního a společenského života.²⁰

Proces viktimizace trvá kratší či delší dobu již před spácháním, a v průběhu páchaní, trestného činu. Viktimologie se zaměřuje na to, jakou roli v kriminogenezi sehrává oběť a soustřeďuje se na:

a) Chování oběti - někdy se oběť chová provokativně, jindy nezavdává žádnou příčinu k napadení. V takovém případě je podíl oběti na její viktimizaci označován jako „vina oběti“ nebo „zavinění oběti“ (nemá spojitost s trestně právním pojmem zavinění). Zejména pachatelé násilných a sexuálních deliktů se často vymlouvají tím způsobem, že je oběť vyprovokovala nebo si o to přímo říkala, čímž na ni takovým chováním svalují vinu. V době násilného útoku může být chování oběti různé - od pasivního nic nedělaní z důvodu strachu z ještě větší brutality, nebo z důvodu překvapení a zaskočení, kdy je oběť strnulá vyděšením, až k její aktivní obraně. Zvolit však optimální variantu k odvrácení či maximálnímu zmírnění události není snadné. O nalezení optimálních obranných mechanismů usiluje viktimologická prevence.

b) Vztah mezi pachatelem a obětí může být objektivní (nezávislý na oběti a pachateli - sousedé, kolegové, spolužáci) nebo subjektivní (blízké osoby, přátelé, obchodní partneři). Za znak domácího násilí se však převážně považuje vztah subjektivní. .

c) Míru viktimizace - k jejímu vyjádření se používá index viktimizace. Ten v procentech udává počet obětí na 100 obyvatel za zvolené časové období. K určení míry viktimizace slouží kriminální statistika.²¹

²⁰ DIVÁČKÁ, I. MUDr. *Návykové a impulsní poruchy* [online]. 2008 [cit. 2009-03-15] Dostupné na WWW: <<http://vodopad.cz>>.

Viktimizace má svou dynamiku, kterou dělíme na viktimizaci **primární** (přímá újma způsobená obětí pachatelem), **sekundární** (újma, které se dopouštějí osoby přicházející s obětí do styku z moci úřední, lze ji považovat za porušení profesionální etiky) a **terciární** (neschopnost oběti adekvátně se vyrovnat s traumatickou zkušeností).²² V návaznosti na primární a sekundární viktimizaci rozlišujeme tzv. primární a sekundární trauma.

Primární trauma vzniká v průběhu primární viktimizace a dělí se na tři druhy:

1) Fyzická újma

(narušení fyzické integrity od lehčích zranění až po těžké ublížení na zdraví či usmrcení);

2) Emocionální újma

(odvíjí se v prožívání oběti a souvisí s jejím osobnostním založením neboli individualitou, např. nespavost, úzkostné stavy, fobie)

3) Finanční újma

(poškození, ztráta majetku, ušlý zisk či náklady na znovu zotavení po narušení fyzické integrity);

Sekundární trauma je psychologického rázu a dochází k němu v průběhu sekundární viktimizace, kdy oběť přichází do styku s úřední mocí, policejními orgány, soudy, nebo jinými institucemi, které díky svému nepřiliš profesionálnímu přístupu mohou na oběť působit nepřiměřeně nežádoucím způsobem. Přestože zde z právního pohledu chybí výraznější materiální znaky, mohou z důvodu neprofesionality zraňovat mnohem krutějším a horším způsobem, než trauma primární. Jsou tvořeny touto trojicí pocitů:

1) Pocit nespravedlnosti

(okolnosti v průběhu trestního řízení, nedostatek informací, nízké tresty, nedostatečná ochrana);

2) Pocit nedůstojnosti

(necitlivě vedený výslech, senzacechtivý přístup masových médií, nevhodná reakce blízkého okolí);

²¹ VOŇKOVÁ, J., HUŇKOVÁ, M. A KOL. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha, 2004, s. 74.

²² VOŇKOVÁ, J., HUŇKOVÁ, M. A KOL. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha, 2004, s. 75.

3) Pocit izolace

(navazuje na mýtus o spolupodílu oběti na její viktimizaci; změna v jednání osob v jejich bezprostředním sociálním okolí).²³

2.4 Reviktimizace

Reviktimizace představuje skutečnost, že se určitý jedinec stane během krátkého období znovu obětí trestného činu. První i druhá viktimizace mohou pocházet z různých nebo stejných druhů trestných činů. Pokud se určitá osoba bez rizikového způsobu života stane v krátké době opakovaně obětí násilného trestného činu, potom jde o oběť mnohočetnou neboli mnohonásobnou.

Problém **mnohočetné oběti** byl donedávna vnímán pouze okrajově. O objasnění tohoto problému se tradovaly dva názory. První názor předpokládal, že se jedná o shodu smutných a náhodných situací. Druhý názor vnímal shodu náhod jako neuspokojivé vysvětlení. Jak tvrdí Čírtková²⁴: „Hledal nějaké fundovanější objasnění a dospěl k předpokladu o existenci tzv. predestinované oběti“. Člověk se stane opakovaně obětí trestného činu nikoliv náhodou, ale vlivem určitých osobnostních dispozic, které ho činí v očích pachatele tak zajímavým, že si ho opakovaně vybere jako cíl svého útoku. Predestinovanou oběť si můžeme představit jako smolařku přitahující pozornost pachatele svými blíže nespecifikovanými zvláštnostmi.

Kritickým a největším faktorem zvyšujícím u oběti pravděpodobnost opakované újmy dalším trestným činem je sám fakt prvního osobního setkání s kriminalitou na vlastní kůži. Riziko stát se obětí trestného činu roste s každou další viktimizací. Reviktimizace v průběhu krátké doby není v současné době ničím výjimečným. Někteří badatelé dokonce tvrdí, že předcházející poškození prvním trestným činem (tzn. viktimizace) je nejspolehlivějším prediktorem pro to, aby se dotyčný jedinec v blízké budoucnosti stal znovu obětí trestného činu. Oběť poučená z prvního útoku bude svým

²³ ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. 3. vyd. Praha, 2000, s. 182.

²⁴ ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. 3. vyd. Praha, 2000, s. 190.

chováním eliminovat rizika ohrožení své osoby, stane se vnímavější k signálům nebezpečí.

K charakteristikám opakované viktimizace patří:

- viktimizace je nejlepším prediktorem další viktimizace,
- riziko opakované viktimizace je vysoké v době těsně po činu,
- ochota oznámit trestný čin klesá s každou další viktimizací,
- s každou další viktimizací roste pravděpodobnost vzniku psychických obtíží²⁵

Psychologické pozadí u mnohonásobné oběti si lze vysvětlit tzv. **kariérou oběti**. Koncepce kariéry oběti začíná vlastně u pachatelů. Je založena na předpokladu racionálního chování pachatelů – mají určitý plán, vybírají si vhodnou situaci pro samotnou akci pro kterou se rozhodují, až v momentu, když věří v její úspěch. Velmi důležitou roli zde hrají signály vysílané do okolí od samotné oběti. Pachatele láká především lehce zranitelná oběť. Zranitelnost oběti zahrnuje všechny charakteristiky posilující záměr pachatele přejít k útoku. Jestliže osoba vysílá signály slabosti a snížené energie, přitahuje tím na sebe pozornost potencionálního útočníka. Pachatelé znásilnění uvádějí, že si jako oběť zvolili ženu působící nesamostatně, pasivně, málo sebejistě.

Zkoumání a zjišťování zranitelnosti (*victim vulnerability*) osob patří mezi často realizované empirické výzkumy, neboť slouží k vysvětlování jevu mnohočetných obětí. Předběžné výsledky naznačují, že možným klíčem k odhalování zranitelnosti je celkový vnější výraz životního elánu a sociální kompetence. Zranitelnost jedince není neměnnou veličinou, rezistentní vůči vnějším vlivům.²⁶

Psychologickým základem kariéry oběti může být naučená bezmocnost, tj. pocit vlastní slabosti, jejichž typickým důsledkem jsou submisivní a pasivní vzorce chování. Poškozená osoba se aktuálně potýká s rolí oběti, a tím paradoxně sebe sama zatěžuje větší rizikovostí. Čím hůře poškodil první trestný čin po psychické stránce oběť, tím vyšší je získaná zranitelnost a pravděpodobnost reviktimizace. Nastoupení na „dráhu (kariéru) oběti“ lze chápat jako nejzávažnější možný důsledek prvotního trestného činu. Jde o určitou tendenci, ke které v konkrétním případě může/nemusí dojít. Značné riziko reviktimizace vzniká u domácího násilí, týrání, sexuálního zneužívání, u obětí všech podob násilí a u obětí sexuálních deliktů.²⁷

²⁵ PEMBERTON, A. *Opakovaná viktimizace: železné zákony v praxi*. 2003, s. 3-6.

²⁶ ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*. Praha, 2004, s. 138.

²⁷ ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*. Praha, 2004, s. 136-141.

2.5 Typologie obětí

Obětí domácího násilí (partnership abuse, partnership violence) se může stát kdokoli nezávisle na věku, pohlaví, rase, kultuře, náboženství, vzdělání či zaměstnání. Ačkoli mohou být týráni i muži, nejčastěji se oběťmi týraní stávají ženy, píše Voňková.²⁸ Dle Vágnerové²⁹ se obětí domácího násilí může stát každá žena, jde však o to, jak na takovou situaci bude reagovat a jak ji již na počátku jejího rozvoje zvládne. Pokud se tedy zaměříme na ženy, zjišťujeme, že neexistuje něco jako tzv. typická oběť domácího násilí. Známe příběhy mnoha obětí domácího násilí, kde každá oběť je něčím specifická, je z jiného prostředí. Jsou to ženy dvacetileté, čtyřicetileté i po šedesátce. Jsou známy případy domácího násilí trvajících přes 25 let i případy, kdy se obětem podařilo se ze vztahu vymanit po krátké době. Jednu věc ale mají tyto příběhy společnou: nenápadnost, s jakou domácí násilí začíná. Osoba, která na takovéto primární podněty násilí reaguje negativně a vyhýbavě, nebo z daného vztahu okamžitě odchází, se obětí z pravidla nestává. Obětí se stává ta žena, která takové chování vůči své osobě akceptuje a nebrání se mu. V domácím násilí jde nejdříve o důstojnost, pak o zdraví a nakonec o život. Řečeno zjednodušeně: žádná z obětí si nezačínala vztah s očekáváním toho, že jí bude pravidelně ubližováno. Je možné vymezit určité typy žen, které lze považovat za **rizikové**, coby oběti domácího násilí. Tyto ženy mají tendenci k závislosti a podřízenosti a projevům násilí se nijak nebrání, čímž posilují partnerovu agresivitu. Toto je právě na domácím násilí to zákeřné: začíná nepozorovaně. A zatímco jednotlivé útoky se opakují v cyklu útok - omluva - období klidu - nový útok, oběť je stále více emočně i finančně připoutávána k agresorovi. Postupem času je oběť na agresorovi tak závislá, že když jí začne ubližovat nepokrytě, nevykládá si to oběť jako nepatřičné chování ze strany agresora, ale jako chybu jí samotné. Toto navenek nesmyslné jednání zmátlo již mnoho lidí, kteří chtěli některé z obětí pomoci. Na oběti, která se útočníka zastává, omlouvá ho a "rozumí mu" se ve skutečnosti tímto projevuje tzv. „syndrom týrané ženy“ (*Battered Woman Syndrom*), který se u obětí domácího

²⁸ VOŇKOVÁ, J., MACHÁČKOVÁ, R. A KOL. *Domácí násilí-právní minimum pro lékaře*. Praha, 2003, s. 48.

²⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha, Portál 2003, s. 636-638.

násilí objevuje často. Čírtková³⁰ definuje syndrom týrané ženy takto: „Soubor specifických charakteristik a důsledků zneužívání, které vedou ke snížené schopnosti ženy efektivně reagovat na prožívané násilí.“ Čírtková dále hovoří o tom, že vyčlenění syndromu týrané ženy značí specifickou důsledků domácího násilí na oběť. V důsledku viktimizace formou domácího násilí dochází u oběti k příznačnému souboru následných mentálních a behaviorálních reakcí, které se u obětí jiných kriminálních činů neobjevují. Vznik syndromu týrané ženy je projevem selhání obranných mechanismů, které může mít různé příčiny.³¹ Mezi tyto příčiny patří tendence ženy k označování sebe sama za odpovědnou, trestat se a přijímat roli oběti. Je to pro oběti partnerského násilí přirozená ochranná reakce, která jim pomáhá vyrovnat se s tvrdou realitou jejich vztahu. Tyto typické důsledky jsou pro okolí málo pochopitelné. Okolí nechápe, proč oběť týrajícího partnera neopustí a tato neznalost problematiky vede k vysvětlování chování oběti pomocí falešných mýtů. K takto nepřiměřeným reakcím oběti patří:

- popírání viny útočníka (vyviňování partnera a připisování zneužívání vnějším okolnostem, např. nezaměstnanosti, nemoci, alkoholu);
- minimalizace následků (žena minimalizuje následky týrání, bagatelizuje své zranění, zlehčuje nebezpečnost útoku, popírá vážnost situace);
- popírání viktimizace (žena neustále popírá své zneužívání, vymýšlí si jiné a nepravdivé důvody pro svá zranění);
- odmítání možnosti záchrany (týraná žena popírá reálné možnosti pomoci a vnímá je jako nepoužitelné, opakovaně se vrací k týrajícímu partnerovi, odmítá úvahy o rozvodu)³²

Syndrom týrané ženy je vlastně odpovědí na periodické, ale nevypočitatelné střídání dvou naprosto odlišných modalit chování agresora, tedy na osobní zkušenost s fenoménem „Jekyll a Hyde“. Přičemž čím vyhrocenější tyto krajnosti jsou, tím pravděpodobnější je vznik tzv. paradoxní vazby týrané ženy na partnera, jejímž přirozeným důsledkem jsou právě sebezničující reakce. V souvislosti s tím Vágnerová³³ hovoří o stockholmském syndromu, kdy je týraná žena na partnera silně citově fixovaná a navzdory týrání nevěří, že jinde by mohla být v bezpečí.

³⁰ ČÍRTKOVÁ, L. [online]. 2008 [cit. 2009-03-11]. Dostupné na WWW: <<http://www.portal.cz/scripts/detail.asp>>.

³¹ VAGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha, Portál 2003, s. 638.

³² ČÍRTKOVÁ, L. [online]. 2008 [cit. 2009-03-11]. Dostupné na WWW: <<http://www.portal.cz/scripts/detail.asp>>.

³³ VAGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha, Portál 2003, s. 640.

Stockholmský syndrom byl poprvé popsán v literatuře v sedmdesátých letech při přepadení stockholmské banky, ve které útočníci drželi několik dní rukojmí. Mezi násilníkem a obětí se vytváří vztah, a oběť se identifikuje s jednáním násilníka. Snaží se mu zavděčit a podvědomě si vykupuje jeho shovívavost, čímž chrání svůj život. „Uvádějí se čtyři podmínky vzniku stockholmského syndromu:

- a) Život oběti je v ohrožení.
- b) Oběť je přesvědčena, že ze stávající situace není úniku.
- c) Oběť je izolována od lidí.
- d) Oběť pocituje přechodnou náklonnost k násilníkovi³⁴

Pouze málo lidí si uvědomuje a ví, že to, co týraná žena prožívá a jak se chová (ať se to zdá jakkoliv divné a nepochopitelné, až nenormální), je ve skutečnosti normální reakcí ženy na nenormální situaci, ve které žije. Týrané ženy si vytvářejí velmi složité, často bizarní strategie, jak se vyhnout mužově násilí, jak ho zmírnit či zastavit. Jsou to velmi složité strategie umožňující ženě přežít. Stockholmský syndrom je vlastně specifický emocionální vztah - připoutání jedním z hlavních znaků tohoto specifického vztahu je např. loajalita k násilníkovi, snaha chránit ho, soucitit s ním.

Toto jednání ovšem oběť nebere jako výmysl; opravdu věří tomu, co dělá a říká. Reálné nebezpečí si velice často neuvědomuje a potřebuje impuls zvenčí, aby jí došlo, že ve skutečnosti je to agresor, ne ona, kdo se chová v dané situaci nepatřičně. Po útoku se obvykle agresor k oběti chová mile, dává jí dárky jako 'odškodnění', omlouvá se, nebo naopak jedná, jako by se nic nestalo. Poté, co mu oběť odpustí, přijme jeho omluvu, nebo přistoupí na myšlenku, že se vlastně nic závažného nepříhodovalo, agresor zaútočí znovu a většinou s větší razancí. Postupem doby se období klidu zkracují a útoky se stávají intenzivnějšími, ale pro oběť je už v tuto dobu extrémně těžké od agresora odejít. Na konci celého procesu již jde oběti doslova o život. Týraná žena, která nedokáže ochránit sebe a svoje děti ani uniknout z násilnického vztahu, je velmi často posuzována negativněji než muž, který násilí páchá. Násilí páchané na ženách je tolerováno mnohem více než násilí na dětech a mužích, či na starých lidech.

³⁴ VOŇKOVÁ, J., HUŇKOVÁ, M. A KOL. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha, 2004, s. 77.

Typologii těchto obětí můžeme sestavit podle různých kritérií, kterými jsou např. :

- **věk** (děti, mladí lidé, dospělí lidé, staří lidé)
- **chování** (z nevědomosti, z neopatrnosti, chování provokující či atakující)
- **životní styl** (riziková povolání)
- **pohlaví** (ženy, muži)
- **vztah k pachateli** (osoby cizí, známé, blízké)

V současné době se často používá dělení dle:

a) **zažitého trestného činu**

(oběti sexuálního násilí, fyzického násilí, domácího násilí, majetkové újmy);

b) **reakce na trestný čin** (aktivní, pasivní);

c) **interakce oběti - pachatel** (nejpoužívanější);

Na základě interakce oběť - pachatel rozlišujeme pět základních typů obětí.

1. O **zúčastňující se oběti** mluvíme v případě, jestliže činu předchází interakce oběti s pachatelem, která nezanedbatelně ovlivňuje motivaci pachatele.
2. Pokud před činem nedochází k interakci mezi pachatelem a obětí, motiv jednání nemá přímou vazbu na oběť, hovoříme o **oběti nezúčastňující se**.
3. V případě **provokující oběti** dochází k interakci mezi pachatelem a obětí, přítomny jsou behaviorální i osobnostní viktimogenní faktory.
4. Role **latentní oběti** není veřejná, újma není formálně známa, přítomny jsou všechny viktimogenní faktory.
5. **Nepřavá oběť** se ocitne v této roli omylem, nedopatřením, shodou nešťastných náhod apod.³⁵

Americké výzkumy zaměřené na chování obětí násilných trestných činů uvádějí, že 1/3 obětí se vzepře, 1/4 obětí utíká, 1/4 se pokouší pachatele přesvědčit, aby upustil od svého jednání, asi 1/5 obětí je agresivní. Stále více diskutovaný je problém „aktivního příspěvku oběti ke zločinu“, který znesnadňuje i jednoznačné odsouzení násilí v rodině a domácnosti. V extrémních případech lze vzpomenout výroku F. Werfela: „Nikoli vrah, ale zavražděný by měl být vinen.“ Pohled na věc z tohoto úhlu vede k nepřiměřenému ospravedlnění pachatele.³⁶

³⁵ VOŇKOVÁ, J., HUŇKOVÁ, M. A KOL. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha, 2004, s. 78-79.

³⁶ VOŇKOVÁ, J., HUŇKOVÁ, M. A KOL. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha, 2004, s. 80.

Týrané ženy v největším osamění dále snáší týrání a neodejdou - neboť my ostatní mlčíme a nekonáme. Prolomit naše mlčení a přestat tolerovat násilí na ženách v rodině, to jsou první kroky v efektivním zasahování proti tomuto násilí.

3 DOMÁCÍ NÁSILÍ

Tento termín vychází z anglického termínu „domestic violence” a je pokládán za zvláštní, samostatný a komplikovaný fenomén, který poukazuje na domácí násilí v širším pohledu rodinného kruhu. Zneužívání pouze mezi partnery lze vyjádřit termínem „domestic abuse“. Oba tyto termíny v sobě zahrnují všechny projevy fyzického, sexuálního, psychického i ekonomického násilí.

3.1 Vymezení pojmu domácí násilí

Domácí násilí je obvykle definováno jako jakákoli forma fyzického násilí (facky, rány pěstí, kopance, škrcení, smýkání, tahání za vlasy, ohrožování zbraní), sexuálního a psychického násilí (nadávky, bezdůvodné obviňování, pokořující poznámky, ponižování, zesměšňování, odepírání spánku, jídla, vyhrožování sebevraždou, sociální izolace, zákaz návštěv příbuzných, sledování telefonátů, nečekané kontroly, sledování) nebo ekonomického násilí (vytváření ekonomické závislosti na partnerovi, např. omezení přístupu k penězům, přidělování peněz po malých částkách a jejich přesné vyúčtování), která staví v nebezpečí bezpečnost či blaho členů rodiny nebo použití fyzické nebo emocionální síly anebo výhrůžek fyzickým násilím, včetně sexuálního násilí, v rámci rodiny nebo domácnosti. Obecně lze říci, že domácí násilí je chování, které u jedné osoby vyvolává strach z osoby druhé, přičemž mezi těmito osobami existuje nebo existoval blízký vztah. Domácí násilí se objevuje mezi lidmi všech úrovní sociálního postavení, nezávisle na vzdělání, ekonomické situaci, rase či příslušnosti k etnickým skupinám apod. Násilné jednání se opakuje a narůstá, domácí násilí má svou dynamiku, tzv. spirálu násilí. Příčiny a kořeny domácího násilí jsou velice specifické a jsou zcela odlišné od běžného kriminálního násilí. Incidenty domácího násilí mají obdobný průběh v opakujícím se i několik let trvajícím cyklu násilí a omluv. V psychologické dynamice jednotlivých fází se jedná o cykly od vystupňování napětí, přes samotný akt násilí, až po omluvy a smíření do doby dalšího cyklu.

K vymezení domácího násilí lze užít několik definic různých autorů.

Čírtková³⁷ podává následující definici: „*Domácím násilím se míní velmi tvrdá a nezdravá podoba partnerských vztahů označovaná jako zneužívání partnera. Z pohledu oběti jde nejdříve o lidskou důstojnost, pak o osobní bezpečí a nakonec o život.*“

Vágnerová³⁸ domácí násilí definuje jako: „*...zneužití postavení a moci, kterou pachatel v rodině má. Projevuje se nepřiměřenými požadavky, vynucováním podřízenosti oběti a kontroly nad jejím životem. Toho je dosahováno násilím, event. vyhrožováním a využíváním strachu z další újmy.*“

Voňková, Mácháčková a kol.³⁹ jako domácí násilí označují: „*...chování, které u jedné osoby vyvolává strach z osoby druhé, přičemž mezi těmito osobami existuje nebo někdy v minulosti existoval blízký vztah. Prostřednictvím moci, kterou tento strach poskytuje, určuje násilník chování oběti.*“ Dále uvádějí, že domácí násilí je mimořádné okolnostmi, za nichž je pácháno (v intimních vztazích), na kom je pácháno (na blízkých osobách, spojených citovými či manželskými pouty, společnými dětmi, majetkem, bydlištěm, příbuznými a ekonomickou provázaností) a kde je pácháno (v soukromí domovů). Uvádějí: „*Domácí násilí je popřením toho, co manželství, rodina a citové vztahy znamenají, relativizuje základní lidské hodnoty a porušuje základní lidská práva.*“

Szczepaniková, Žáková a Langhansová⁴⁰ domácí násilí popisují jako násilí za zdi domovů, které se odehrává skrytě a v soukromí, a proto zůstává řadu let utajeno. Zdůrazňují, že při něm dochází k porušování základních lidských práv, a proto je nutno ho pojímat jako věc veřejnou.

Bentovim⁴¹ (2, s. 17-18) o domácím násilí hovoří v souvislosti s tzv. **traumatickými systémy**. Základními postavami takového systému jsou pachatel, který traumatizuje a oběť, která je traumatizována. V tomto systému není žádný ochránce, případně jsou v něm potencionální ochránci neutralizováni. Pachatel je k týrání zmítán

³⁷ ČÍRTKOVÁ, L. [online]. 2008 [cit. 2009-03-11]. Dostupné na WWW: <<http://www.portal.cz/scripts/detail.asp>>.

³⁸ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha, Portál 2003, s. 633.

³⁹ VOŇKOVÁ, J., MACHÁČKOVÁ, R. A KOL. *Domácí násilí-právní minimum pro lékaře*. Praha, 2003, s. 42.

⁴⁰ SZCZEPANIKOVÁ, A., ŽÁKOVÁ, M., LANGHANSOVÁ, H. *Jak jednat v případech domácího násilí?: Praktická doporučení pro příslušníky, příslušnice Policie ČR*. Brno, 2004, s. 3.

⁴¹ BENTOVIM, A. *Týrání a sexuální zneužívání v rodinách*. 1. vyd. Praha, 1998, s. 17-18.

impulsy, které vyplývají z jeho vlastních zkušeností, a které jsou považovány za příliš silné, než aby je dotyčný člověk mohl zvládat. Příčina je přisuzována oběti, jež je v kontextu individuálních, rodinných a kulturních očekávání považována za odpovědnou za pocity a úmysly pachatele. Jakékoliv jednání, ať už je výsledkem týrání nebo mu má předejít, je interpretováno jako další příčina a ospravedlnění dalšího týrání. Jakýkoli potencionální ochránce je v tomto systému neutralizován procesem vytěsnění a bagatelizací týrání, které charakterizují myšlenkové procesy jak pachatele, tak i oběti. Jejich mottem je “nevidím zlo, neslyším zlo, nemluví o zlu a nemyslím na zlo“.

Podle reprezentativního výzkumu provedeného v roce 2003 v České republice Sociologickým ústavem AV ČR a Filosofickou fakultou UK zažije některou z forem domácího násilí za svůj život 38 % žen. S ohledem na skutečnost, že ženy tvoří až 95% obětí partnerského násilí, je domácí násilí v řadě mezinárodních deklarací považováno za jednu z forem násilí na ženách. Podle definice OSN je násilím na ženách míněn „každý projev rodově podmíněného násilí, který má nebo by mohl mít za následek tělesnou, sexuální nebo psychickou újmu nebo utrpení žen, včetně hrozby takovými činy, zastrasování a úmyslného omezování svobody, a to jak ve veřejném či soukromém životě“. Domácí násilí je trestný čin. Nikdo nemá právo druhého ponižovat, omezovat jej či používat fyzického násilí. Násilí je volba – ti, kteří se dopouštějí domácího násilí, se mohou rozhodnout, zda se k násilnému chování uchýlí, nebo ne. České právo v současné době pojem domácí násilí (či násilí v rodině) nezná a uplatňuje toto právo v rámci práva občanského, rodinného, přestupkového a policejního, a dále v trestním zákoně. Domácí násilí nelze tolerovat ani přehlížet. V souladu s výše uvedeným přístupem tato práce bude pojímat domácí násilí jako tzv. násilí mezigenderové, kdy k násilí dochází mezi partnery v intimním vztahu. Pro zjednodušení bude v této práci jako násilník a agresor označován muž a jako oběť žena, a to vzhledem k tomu, že tato situace nastává v majoritní většině případů.

3.2 Domácí násilí v trestním právu

V České republice neexistuje speciální zákon o ochraně před domácím násilím jako např. v Německu či Rakousku. Ochrana obětí domácího násilí je uplatňována v rámci práva občanského, rodinného, přestupkového a policejního a dále v trestním

zákoně. Česká veřejnost objevila problém násilí na ženách až v posledních letech, a zřejmě proto nebylo domácí násilí dosud legislativně samostatně řešeno.

K odhalování domácího násilí s účinností od 1. ledna 2007 přispívá zákon č. 135/2006 Sb. Tímto zákonem byly obětem domácího násilí dány lepší možnosti se účinně bránit. Zároveň v tomto směru byly posíleny i pravomoci policie a soudu. Nejpodstatnější z pohledu oběti je zřejmě možnost obrátit se s žádostí o pomoc na Policii ČR. Policista může na dobu 10 dnů (tato doba nelze zkrátit ani se souhlasem oběti) vykázat útočnicka ze společných prostor. Útočník v takovém případě musí odevzdat klíče a nesmí se po uvedenou dobu do společných prostor vrátit. Na rozhodnutí policie pak navazuje možnost oběti obrátit se s žádostí o pomoc na soud. Činí se tak návrhem na tzv. předběžné opatření, jímž soud za splnění zákonem stanovených podmínek uloží útočnickovi, aby dočasně opustil společně obývaný prostor a jeho bezprostřední okolí, nadále do něj nevstupoval, zdržel se setkávání se s obětí a navazování kontaktů s ní. Tento návrh může oběť domácího násilí podat buď poté, co již bylo vydáno výše popsané opatření policie nebo i bez tohoto opatření. V praxi je ale častější, že oběť se nejprve obrátí na policii, která jedná operativněji a následně je teprve (nejlépe prostřednictvím advokáta) podáván návrh na předběžné opatření u soudu. Předběžné opatření je účinné jeden měsíc a lze jej na základě návrhu prodloužit.

Pachatel domácího násilí se může v rámci rodiny dopouštět těchto a dalších trestných činů uvedených v trestním právu:

§ 197a Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci

Tento paragraf se vztahuje na osoby, které jiným vyhrožují usmrcením, těžkou újmou na zdraví nebo jinou těžkou újmou takovým způsobem, který může vzbudit důvodnou obavu. Taková osoba může být potrestána odnětím svobody až na dobu jednoho roku. Jinou těžkou újmou tohoto rázu je vyhrožování způsobením škody velkého rozsahu nebo na věci vysoké umělecké hodnoty, ke které má navíc poškozený citový vztah, a vyhrožování usmrcením nebo těžkou újmou na zdraví osobě, která je poškozenému blízká. Důvodnou obavou se rozumí vyšší stupeň tísnivého pocitu ze zla, kterým je vyhrožováno. Pokud je vyhrožování doprovázeno chováním, které ilustruje odhodlání pachatele vyhrůžky splnit (např. vyhrůžka usmrcením nebo způsobením těžké újmy na zdraví doprovázená šermováním nožem či pozvednutím jiné zbraně), lze z toho vyvodit, že je na místě vzbudit důvodnou obavu. Není třeba, aby ten, jemuž je

vyhrožováno, byl přítomen. Stačí, když je vyhrůžka adresována poškozenému takovým způsobem, že pachatel si je vědom toho, že se poškozený o ní dozví (např. prostřednictvím další osoby, telefonicky, dopisem apod.).

§ 213 Zanedbání povinné výživy

Osoby, které neplní, byť i z nedbalosti, svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného, mohou být potrestány odnětím svobody až na tři roky. Jedná se o povinnost, která vyplývá ze zákona o rodině. Povinnost vyživovat nebo zaopatřovat spočívá nejen v poskytování peněžitého plnění (tzv. výživné - alimony), ale i v povinnosti poskytovat oprávněnému stravu, ošacení, bydlení, pečovat o jeho zdraví, čistotu, vykonávat nad ním dohled a popř. opatřovat další prostředky potřebné pro všestranný rozvoj. (U neplnění výživného formou alimentů soudní praxe vyžaduje neplacení povinné částky po dobu šest měsíců.)

§ 215 Týrání svěřené osoby

Toto ustanovení chrání osoby, které jsou vzhledem ke svému věku, nebo z jiných důvodů, v péči nebo výchově jiných osob. Poškozeným může být nejen dítě, ale i osoba zletilá, která je pro stáří, nemoc, invaliditu, mentální retardaci apod. odkázána na péči jiných osob. Týrání je zlé nakládání se svěřenou osobou vyznačující se vyšším stupněm hrubosti, krutosti, bezcitnosti, bezohlednosti, bolestivosti, a určitou trvalostí, kterou tato osoba pociťuje jako těžké příkoří. Pachatelem může být jen ten, kdo vykonává ve vztahu k týrané osobě péči nebo výchovu (tedy nejen rodiče, ale i příbuzní, učitelé, vychovatelé, ošetřovatelky, trenéři, přátelé, známí rodičů, kterým je poškozený svěřen jen na určitou dobu). Kdo týrá osobu, která je v jeho péči nebo výchově, může být potrestán odnětím svobody na šest měsíců až osm let.

Od 1. 6. 2004 vstoupila v platnost novela trestního zákona, kde je nový paragraf.

215a – týrání osoby žijící ve společně obývaném domě nebo bytě.

Podle tohoto ustanovení lze tomu, kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společně užívaném domě nebo bytě, uložit trest odnětí svobody až na tři roky. Pokud ovšem v podobném jednání pokračuje delší dobu anebo takový čin spáchá zvlášť surovým způsobem nebo vůči více osobám, činí trestní sazba dva až osm let trestu odnětím svobody. Týráním se přitom nemyslí pouze fyzické násilí, ale i způsobování psychických útrap, ponižování apod. Ustanovení je konstruováno podobně jako § 215

trestního zákona s tím rozdílem, že obětí jsou osoby, které má pachatel v péči nebo ve výchově.

§ 221 Ublížení na zdraví

Za „ublížení na zdraví“ pokládáme takový stav (onemocnění, poranění), který porušením normálních tělesných nebo duševních funkcí znesnadňuje výkon obvyklé činnosti nebo má jiný vliv na obvyklý způsob života poškozeného, a který zpravidla vyžaduje lékařské ošetření, i když nezanechává trvalé následky. Jedním z důležitých kritérií při posuzování pojmu „ublížení na zdraví“ je pracovní neschopnost, tedy stav, kdy je postižený dočasně vyřazen z pracovního procesu. (Soudní praxe vychází z toho, že znesnadnění obvyklého způsobu života postiženého, popř. pracovní neschopnost musí trvat nejméně sedm dní.) Kdo jinému úmyslně ublíží na zdraví, může být potrestán odnětím svobody až na osm let.

§ 222 Ublížení na zdraví s těžkou újmou

Těžkou újmou na zdraví se rozumí vážná porucha zdraví nebo vážné onemocnění. Za těchto podmínek je těžkou újmou na zdraví zmrzačení, ztráta nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti, ochromení údu, ztráta nebo podstatné oslabení funkce smyslového ústrojí, poškození důležitého orgánu, zohyzdění, vyvolání potratu nebo usmrcení plodu, mučivé útrapy, delší dobu trvající porucha zdraví. (K otázce těžké újmy se vyjadřuje soudní znalec z oboru zdravotnictví, odvětví soudní lékařství.) Kdo jinému úmyslně způsobí těžkou újmu na zdraví, může být potrestán odnětím svobody na dva až dvanáct let.

§ 231 Omezování osobní svobody

Bránění v užívání osobní svobody je zásah, jímž se znemožňuje nebo omezuje volný pohyb člověka a zároveň se mu zabraňuje o svém pohybu svobodně rozhodovat. K bránění užívat osobní svobody musí dojít bez oprávnění. (Může jít o omezování na krátkou dobu, které je nesnadno překonatelné.) Kdo jinému bez oprávnění brání užívat osobní svobody, může být potrestán odnětím svobody až na 10 let.

§ 232 Zbavení osobní svobody

Zbavení osobní svobody znamená trvalé nebo alespoň dlouho trvající omezení osobní svobody, které se blíží uvěznění, kdy osvobození je při něm velmi ztíženo a je zvláště obtížné. Kdo jiného zbaví osobní svobody, může být potrestán odnětím svobody na tři roky až 12 let.

§ 235 Vydírání

Pohrůžkou násilí se rozumí jak pohrůžka bezprostředního násilí, tak i pohrůžka násilí, které má být vykonáno nikoliv ihned, ale teprve v bližší nebo vzdálenější budoucnosti. Pohrůžka jiné těžké újmy může spočívat v hrozbě způsobení majetkové újmy, vážné újmy na cti a dobré pověsti, směřovat k rozvratu manželství nebo rodinného života apod. Kdo jiného násilím, pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy nutí, aby něco konal, opominul nebo trpěl, může být potrestán odnětím svobody až na 12 let.

§ 237 Útisk

Kdo jiného nutí, zneužívá jeho tísně nebo závislosti, aby něco konal, opominul nebo trpěl, může být potrestán odnětím svobody až na šest měsíců. Pachatel zde neužívá násilí, pohrůžky násilí nebo pohrůžky jiné újmy, ale omezuje se na zneužití něčí tísně nebo závislosti (jde o méně intenzivní zásah do svobodného rozhodování, než je tomu u vydírání). Tíseň je stav, byť přechodný, vyvolaný nepříznivými okolnostmi, které vedou k omezení volnosti v rozhodování. Nepříznivé poměry se mohou týkat osobních, rodinných, majetkových či jiných poměrů, pro něž se utiskovaná osoba ocitá v těžkostech a nesnázích. Závislost je stav, v němž se osoba nemůže svobodně rozhodovat vzhledem k tomu, že je v určitém směru odkázána na pachatele.

§ 241 Znásilnění

Kdo násilím nebo pohrůžkou bezprostředního násilí nutí ženu k souloži, nebo kdo k takovému činu zneužije její bezbrannosti, může být potrestán odnětím svobody na dva až 15 let. Nezáleží na věku osoby ženského pohlaví a vztahu k pachateli (za ženu v tomto smyslu je třeba považovat i malé dítě nebo manželku). Za násilí se považuje použití fyzické síly ze strany pachatele za účelem překonání nebo zamezení vážně míněného odporu ženy a dosažení soulože proti její vůli. Pohrůžka bezprostředního

násilí je taková pohrůžka z níž by bylo patrné, že násilí bude použito okamžitě, nepodrobí-li se napadená vůli útočníka.

§ 242 Pohlavní zneužívání - zneužití osoby mladší 15 let

Kdo vykoná soulož s osobou mladší patnácti let nebo kdo takové osoby jiným způsobem pohlavně zneužije, může být potrestán odnětím svobody na jeden rok až 15 let. Není rozhodující, z čí strany vzešla k pohlavnímu zneužívání iniciativa, zda zneužitá osoba dala k pohlavnímu styku souhlas či nikoliv. Za jiný způsob pohlavního zneužití jsou považovány intenzivnější zásahy do pohlavní sféry poškozených (např. ohmatávání prsou nebo pohlavních orgánů, líbání na tato místa apod.), které směřují k sexuálnímu vzrušení pachatele. Nemusí vždy jít jen o aktivní činnost pachatele, ale i o aktivní jednání poškozené osoby (např. ohmatávání pachatelova pohlavního údu). Pohlavního zneužívání jiným způsobem než souloží se může dopustit i osoba stejného pohlaví jako poškozený.

Výše trestu u všech uvedených trestných činů závisí na způsobeném následku a pohnutce jednání pachatele. V této souvislosti je nutné zmínit i ustanovení § 163 tr. řádu, které výrazně omezuje možnost trestního postihu pachatelů domácího násilí, neboť jejich trestní stíhání podmiňuje souhlas oběti, je-li tato ve vztahu k pachateli osobou blízkou. Pro násilníky znamená toto ustanovení prakticky vědomí beztrestnosti, jelikož přesvědčit týranou manželku, partnerku, matku společných dětí o nevhodnosti takového souhlasu je pod hrozbou dalšího násilí snadné. Navíc souhlas s trestním stíháním může poškozená vzít zpět v průběhu celého trestního stíhání, prakticky až do vynesení rozsudku soudu.

Další ustanovení trestního zákona vztahující se k problematice domácího násilí:

§ 171 Maření výkonu úředního rozhodnutí

§ 185 Nedovolené ozbrojování

§ 202 Výtržnictví

§ 205 Ohrožování mravnosti

§ 206 Pomluva

§ 216 Únos

§ 217 Ohrožování mravní výchovy mládeže

§ 219 Vražda

- § 233 Zavlečení do ciziny
- § 234 Loupež
- § 238 Porušování domovní svobody
- § 239 Porušování tajemství dopravovatelných zpráv
- § 249 Neoprávněné užívání cizí věci
- § 249a Neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo nebytovému prostoru
- § 257 Poškození cizí věci^{42, 43}

K žádoucím změnám, které by legislativně pomohly k řešení problému domácího násilí, patří i aktivita Rady vlády České republiky pro rovné příležitosti žen a mužů, která doporučuje vládě změnit řadu zákonů, které by podle rakouského vzoru hájily oběti domácího násilí.

3.3 Výskyt a specifické znaky domácího násilí v České republice

Často se lidé ptají, jak lze rozpoznat domácí násilí, co lze považovat za násilí v rodině, kdy by měli účinně pomoci a kdy jde o snahu zneužití sociální sítě pod záminkou domácího násilí či vyřizování si účtů mezi partnery. Na tuto otázku nelze jednoznačně odpovědět, protože jde o dlouhodobou zkušenost s osobami ohroženými domácím násilím a jejich vnějším obrazem. Lze však stanovit určité společné znaky domácího násilí.

Charakteristickými znaky, podle kterých lze domácího násilí identifikovat, jsou:

blízké vztahy intimního charakteru

- emocionální provázanost, jedná se nejčastěji o osoby, které jsou v příbuzenském vztahu nebo osoby jinak blízké (druh a družka apod.)

společné bydlení

- zpravidla v případě společného bydlení, násilná i ohrožená osoba žije v jednom bytě nebo domě a ohrožená osoba nemá možnost toto bydlení opustit

⁴² Trestní zákon 2008 (Úplné znění zákona č. 140/1961 Sb.).

⁴³ AUTOR NEZNÁMÝ, *Domácí násilí v trestním právu* [online]. 2008 [cit. 2009-03-20]. Dostupné na WWW: <<http://www.trestni-rizeni.com/dokumenty/domaci-nasili-v-trestnim-pravu>>.

společná propojenost

- vzájemná úzká propojenost (mají spolu děti, vlastní společný majetek, společný účet, často mají společný okruh přátel apod.)

asymetrie ve vztahu (podřízenost)

- určující znak projevující se bezvýhradnou mocí na straně násilné osoby a naprostou bezmocí oběti, která je dlouhodobě udržovaná v závislém postavení

- jedná se o nerovnoprávné postavení, kdy si násilná osoba vynucuje absolutní poslušnost a oddanost

dlouhodobost

- násilí trvá často několik let a stále eskaluje (podle zkušeností z praxe, žena často vyhledá pomoc až po 7 a více letech trvání násilí)

opakující se ataky

- domácí násilí představuje nepřetržitý koloběh útoků, at' již slovních nebo fyzických, přerušovaný fázemi usmiřování, slibů a obdobím relativního klidu, které se však postupně zkracuje, zatímco období vytváření napětí a útoků se prodlužuje

stupňující se agresivita

- útoky jsou s každým dalším opakováním brutálnější, objevila-li se na počátku rozvíjejícího se domácího násilí facka, na jeho konci může být vysoce nebezpečný fyzický útok, který zanechá celoživotní stopy a může vést k ohrožení zdraví oběti

skrytost

- většinou je domácí násilí skryté a odehrává se za zavřenými dveřmi domova, avšak zkušenosti z praxe ukazují, že domácí násilí se může přenést i na ulici v případě, že ohrožená osoba vyhledá pomoc a začne se odpoutávat od násilí a odejde ze společné domácnosti

obtížná postižitelnost a kontrolovatelnost

- vzhledem k tomu, že domácí násilí není vystaveno zrakům veřejnosti, odehrává se v soukromí bytu, je jakýkoli zásah do tohoto teritoria obtížnější a také dokazování násilí

je složitější - v současné době již existují metodiky pro policisty, které rozpoznání domácího násilí ulehčují

pokračování násilí i po rozchodu

- zkušenosti ukazují, že domácí násilí má tendenci přetrvávat i po odchodu oběti ze společné domácnosti a rozvodu - tato situace nastává zejména v těch případech, kdy má ohrožená osoba s násilníkem děti, které se stávají prostředkem dalšího týrání

Jak uvádí Špatenková, množství týraných a zneužívaných lidí není možné přesně vymezit, protože se většina těchto případů odehrává v místě domácností a zůstává tak skryta.⁴⁴ Podle výzkumu, který provedla v květnu 2001 agentura STEM pro Bílý kruh bezpečí, mezi charakteristické znaky domácího násilí patří to, že se opakuje, je kombinováno fyzické a psychické násilí, dále to, že v 84% domácností postižených domácím násilím vyrůstají děti a v 69% z těchto domácností se násilí mezi partnery odehrává dokonce v jejich přítomnosti. Násilí ve svém partnerském vztahu přiznalo 16% populace. Oběťmi domácího násilí jsou v 92-98% ženy a ve 2-5% muži. Nejčastěji k němu dochází o víkendů ve večerních hodinách, kdy je rodina pohromadě. (38, s. 634)⁴⁵

Dvě třetiny občanů usoudili, že domácí násilí závažný jev, o kterém nelze mlčet a 71% občanů vyjádřilo názor, že okolí nemůže k domácímu násilí zůstat lhostejné, protože rodina sama jej nevyřeší. 61% občanů bylo vlivem předsudků přesvědčeno, že oběťmi domácího násilí se většinou stávají slabé a bojácné ženy a dvě třetiny populace se domnívali, že lidé kteří jsou známí svým slušným chováním, se domácího násilí nedopouštějí.

Opakovaným výzkumem STEM v červenci 2006 bylo potvrzeno, že převážná většina veřejnosti (84%) považuje domácí násilí za závažný problém, jehož řešení přesahuje možnosti sféry rodin a vyžaduje intervenci státu. Hladina výskytu domácího násilí byla potvrzena ve stejné výši (16%). Naprostá většina veřejnosti (89%) je přesvědčena, že se v dnešní době o problematice domácího násilí více mluví, více se pro jeho řešení dělá (68%) a pomoc pro jeho oběti je dostupnější (74%). Zhruba 80%

⁴⁴ ŠPATENKOVÁ, N. A KOL. *Krizová intervence pro praxi*. Praha, 2003, s. 634.

⁴⁵ ŠPATENKOVÁ, N. A KOL. *Krizová intervence pro praxi*. Praha, 2003, s. 634.

občanů považuje za užitečné řešení zavedení institutu vykázání násilníka z bytu a zřízení intervenčních center.⁴⁶

3.4 Druhy a formy domácího násilí

Domácí násilí lze rozdělit na jednotlivé druhy, avšak z hlediska ohrožené osoby může mít různé podoby. Všechny druhy domácího násilí se různě prolínají a zpravidla se nedějí izolovaně. Jedná se o:

Fyzické násilí

- je nejvíce viditelné, neboť zpravidla zanechává stopy v podobě modřin, jizev, popálenin, zlomenin, zaschlé krve apod.
- jde o brutální bolestivé útoky, které s sebou nesou riziko poškození zdraví a v extrémních případech může tento druh násilí vyústit v přímé ohrožení života
- mezi projevy fyzického násilí patří např. bití, píchání ostrými předměty, řezání, pálení, svazování, trhání vlasů, škrábání, ohrožování předměty nebo zbraněmi, kroucení rukou, odpírání jídla či spánku apod.

Psychické násilí

- souvisí s násilím fyzickým nebo se může odehrávat samostatně
- zpravidla stojí na počátku rozvíjejícího se řetězce násilí fyzického, později je ohrožená osoba vystavena současně fyzickým útokům i nadávkám a ponižování
- je obtížně dokazatelné, neboť na první pohled není zřejmé, zda je osoba skutečně psychicky týraná
- u psychického násilí si zprvu ohrožená osoba nemusí uvědomovat, že jde o násilí, např. mocenská opatření související s žárlivostí si vykládá jako velkou lásku apod.
- zahrnuje soustavné ponižování, hrubé nadávání, urážení, zesměšňování na veřejnosti, vyhrožování, zastrasování, snižování osobních kvalit, znevažování schopností ohrožené osoby, využívání mocenských privilegií

⁴⁶ HABRLOVÁ, V. A REDAKCE ZPRAVODAJE. *Opakovan výzkum STEM na téma domácí násilí – změny od roku 2001*. Praha, 2006, s. 9.

- pod psychické násilí lze zařadit také násilí emocionální a sociální, které pro lepší pochopení uvádím samostatně.

Emocionální násilí

- je orientováno na osoby, zvířata a věci, ke kterým má ohrožená osoba citový vztah
- zaměření na osoby se nejčastěji orientuje na nejbližší lidi z okolí ohrožené osoby (děti, rodiče, sourozenci apod.)
- zaměření na zvířata zahrnuje vyhrožování likvidací domácích zvířat nebo její provedení
- zaměření na věci zahrnuje ničení věcí patřících do osobního vlastnictví ohrožené osoby či věcí, ke kterým má vztah a představují nenahraditelnou vzpomínku, např. fotografie, dárky od rodičů, zděděné předměty jako památka na předky apod.

Sociální násilí

- zaměřuje se na sociální postavení a prostředí oběti
- zahrnuje izolování ohrožené osoby od ostatních lidí, zablokování telefonu, zákaz vycházení z bytu, kontrola času a sociálních kontaktů apod.
- v případě, že ohrožená osoba ztratí kontakt s vnějším světem, nemá možnost prodiskutovat svůj problém a srovnávat, dochází u ní k deformaci vnímání reality - normou se pak stává to, jakým způsobem žije, tedy dennodenní násilí

Ekonomické násilí

- dotýká se základních potřeb ohrožené osoby, jako je jídlo, bydlení, ošacení apod.
- zahrnuje zákaz docházení do zaměstnání, nechávání se doprošovat o peníze, kontrolu vydávání peněz a požadování vyúčtování i nepatrných částek, odmítání financovat stravu, platit nájem, poskytovat ošacení, odebírání peněz, znemožnění disponovat společným účtem apod.
- v poslední době se rozšiřují případy, kdy si násilná osoba vzala vysoké půjčky, které nesplácela a protože smlouva o půjčce byla uzavřena za doby trvání manželství, firmy vymáhají tyto pohledávky na ohrožené osobě, zatímco násilník mění místo pobytu a není k dohledání

Sexuální násilí

- je rovněž hůře rozpoznatelné a dokazatelné, neboť zpravidla také nezanechává stopy a odehrává se v intimním prostředí beze svědků (v některých vyhocených případech jsou svědky děti)
- zahrnuje znásilnění, vynucování si sexuálního styku nebo sexuálních praktik proti vůli ohrožené osoby, sexuální napadání nebo napadání erotických částí těla, jednání s ohroženou osobou pouze jako se sexuálním objektem atd.⁴⁷

Domácí násilí shodně rozlišují Voňková, Macháčková a kol.⁴⁸ a Szczepaniková, Žáková a Langhansová⁴⁹, do následných čtyřech druhů: fyzické, psychické, sociální a ekonomické.

Voňková, Macháčková a kol.⁵⁰ dále rozlišují následujících sedm **forem násilného jednání**:

1. **Sociální izolace**, která spočívá v absolutním uzavření rodiny, zákazu styku s přáteli a příbuznými, zákazu telefonování a vycházení, přikazování chování a oblékání, rozhodování o tom, co je a není vhodné, vyčerpávající dohled nad životem, zákaz či naopak určování literatury, poslechu televize a rádia, a v omezování nebo zákazu jakýchkoli zájmů.
2. **Zastrašování**, jež je prováděno použitím křiku, demonstrací síly, vyvoláváním strachu, gesty, ničením majetku či týráním oblíbených zvířat, používáním výhrůžek (vyhrožování např. spácháním vraždy dětí či ženy samé, sebevraždou, uzavřením ženy do „blázince“, odebráním dětí atd.).

⁴⁷ AUTOR NEZNÁMÝ. *Druhy domácího násilí* [online]. 2008 [cit. 2009-02-20]. Dostupné na WWW: <<http://www.koordona.cz/domaci-nasili/obecne/3-druhy-domaciho-nasili.html>>.

⁴⁸ VOŇKOVÁ, J., MACHÁČKOVÁ, R. A KOL. *Domácí násilí-právní minimum pro lékaře*. Praha, 2003, s. 9.

⁴⁹ SZCZEPANIKOVÁ, A., ŽÁKOVÁ, M., LANGHANSOVÁ, H. *Jak jednat v případech domácího násilí?: Praktická doporučení pro příslušníky, příslušnice Policie ČR*. Brno, 2004, s. 3.

⁵⁰ VOŇKOVÁ, J., MACHÁČKOVÁ, R. A KOL. *Domácí násilí-právní minimum pro lékaře*. Praha, 2003, s. 9-10.

3. **Vyčerpávání**, které spočívá v prikazování až nesmyslné práce, odpírání spánku, potravy a tekutin.

4. **Citové týrání**, jež představuje permanentní nadávky, kritizování, sekýrování, vyvolávání u oběti pocitu viny za situaci a popírání násilí s tvrzením, že „se oběti něco zdá“, občasné laskavé chování, odpírání pozornosti či demonstraci milostného poměru s někým jiným.

5. **Ekonomické týrání**, které zahrnuje zákaz získání či udržení zaměstnání, přidělování kapesného, přinucení žádat o prostředky na obživu, každodenní kontrolování nákupů, znemožnění přístupu k rodinným příjmům či neposkytování finančních prostředků na chod domácnosti, vystavování rodiny hladu, chladu, nedostatku oblečení či hygieny, dále rozprodávání zařízení domácnosti, neplacení nákladů vyplývajících z bydlení, nerespektování a popírání potřeb dětí.

6. **Vydírání**, jehož nástrojem jsou především děti, spočívá v označování oběti za špatnou matku (popř. otce), navádění dětí proti oběti, vulgárním chování, pohrůžkách (např. toho, že v případě odchodu již oběť neuvidí děti).

7. **Zneužívání „práv muže“**, které představuje zacházení s obětí jako se služkou, nadřazené, povýšené chování a osvojení si práva o všem rozhodovat.

3.5 Osobnost pachatele domácího násilí

Podle Čírtkové⁵¹ převládá v současné době názor, že hlavní příčinou domácího násilí je osobnost pachatele a jeho osobnostní založení. Násilníci jsou většinou nemocné, psychopatické osobnosti, k jejichž hlavnímu osobnostnímu rysu patří neschopnost vyrovnat se se svým životem, sociálním okolím a do života společnosti se tak plnohodnotně zapojit. Chování zneužívané oběti je z hlediska iniciace podružné a ovlivňuje pouze detaily ve způsobu provedení.

Výzkumy zaměřené na domácí násilí s určitostí vyvrátily tento, do této doby, pevně zakořeněný názor. Mezinárodní tým britských a amerických badatelů zkoumal

⁵¹ ČÍRTKOVÁ, L. [online]. 2008 [cit. 2009-03-11]. Dostupné na WWW: <<http://www.portal.cz/scripts/detail.asp>>.

typické osobnostní charakteristiky u tří skupin: u pachatelů dopouštějících se pouze domácího násilí, u pachatelů násilné kriminality a u smíšené skupiny, ve které byli „generalisté“ zneužívající partnera a dopouštějící se současně kriminálních skutků na cizích osobách. Výzkumníci dospěli k závěru, že zneužívání partnera (partner abuse) a obecná kriminalita (general crime) jsou odlišné konstrukty. Podle nich jde o dva různé projevy, které nejsou syceny z jednoho společného osobnostního modelu. Z toho také plyne, že se liší i ve svých osobnostních predikátorech, některé predikátory jsou společné pro oba druhy násilí (například tzv. negativní emocionalita), jiné osobnostní faktory dobře predikují obecnou kriminální agresi, nikoli však intimní násilí (například nedostatek sebekontroly). Výzkum také potvrdil praktický postřeh, že osoby s kriminálním chováním mají k domácímu násilí výrazně blíže než „čistí“ domácí násilníci k běžné kriminalitě. Lapidárně řečeno, domácí agresor může být jinak slušný člověk s neposkvrněnou pověstí. Tomu nasvědčují i domácí průzkumy realizované Bílým kruhem bezpečí, které upozornily na fenomén dvojí tváře pachatelů týrajících své blízké. Oficiální, kontrolované a neagresivní chování je prezentováno ve veřejných situacích, v privátu a pouze vůči partnerovi se objevuje různě zbarvené násilí.⁵²

Psychologický profil většiny domácích násilníků můžeme shrnout těmito základními body:

nízké sebevědomí

- násilník se často cítí bezmocný a užívá násilí jako způsob o pokus uchopit kontrolu nad situací. Díky ataku získává okamžité, krátkodobé uspokojení a podvolení oběti, čímž docílí pro něj tolik důležité kontroly a moci nad situací.

izolace - přestože na první pohled má domácí násilník mnoho přátel a svým okolím bývá hodnocen jako hodný člověk, patří většinou mezi lidi, kteří si ostatní tzv. drží od těla. Žádost o pomoc od jiných, kromě své oběti, považuje za slabošské gesto. V celé šíři jeho osobnosti může proto násilníka poznat pouze jeho oběť. Tato skutečnost přispívá k tendenci okolí nedůvěřovat výpovědi oběti, která se rozhodla vypovídat o násilí.

⁵² ČÍRTKOVÁ, L. [online]. 2008 [cit. 2009-02-17]. Dostupné na WWW: <<http://www.portal.cz/psycho>>.

strach ze závislosti

- většina násilníků je emocionálně závislá na své partnerce a zároveň vystrašená z možnosti její ztráty. Tento potlačovaný strach vede útočníka k majetnickému chování vůči své oběti.

potlačení a odmítání násilí

- většina násilníků má tendenci násilí ve svých představách zmírňovat či popírat. Toto odmítání jim umožní neodpovídat za své činy a uchrání je před vlastním negativním sebehodnocením. Pravděpodobnou příčinou tohoto popírání skutečnosti je v dětství naučený vzorec chování vypořádávání se s nepříjemnými zážitky.

zkušenosti s násilím z dětství

- většina násilníků byla svědkem násilného chování v dětství. Viděli, jak otec bije matku, nebo byli sami týráni. Ve stresu potom inklinují k chování se podle naučeného modelu.

přesun viny do vnější sféry - většina násilníků věří, že k násilí došlo z důvodu vnějších okolností. Pro odůvodnění svých násilných činů mají k dispozici vždy sérii různých zdůvodnění.

zvnitřnění tradičních rolí

- většina agresorů vyrůstala v přesvědčení, že muž je hlavou rodiny, že jeho hlas má největší váhu a jeho názor má právo veta nad ostatními členy rodiny. Od dětství byl učen neprojevat své emoce, opak hodnotit jako slabost. Věří, že musí být silný za každých okolností a je přesvědčen o své odpovědnosti za rodinu, což ho opravňuje k vynucenému chování jejích členů podle jeho představ.

zlost jako akceptovatelná mužská emoce

- většinu emocí vyjadřují násilníci v intimních vztazích pomocí zlosti, kterou chápou jako projev síly a jako typický způsob chování muže. Další emoce agresor není schopen vyjádřit a plně spoléhá na svou partnerku, že se o emoce celé rodiny postará. Tím se stává zranitelným v důvěrných rozhovorech, kdy své pocity nezvládá vyjádřit. Přestože jej může rozzlobit mnoho různých okolností, které nemají s jeho obětí nic společného, ventiluje svoji zlost pouze vůči oběti, protože si je vědom, že mimo intimní vztah by s tímto typem chování neuspěl.

prvky kontroly

- v tomto bodě se chování násilníků od sebe vzájemně odlišuje. Jedna skupina bývá popisována jako chodící „časovaná bomba“. Jsou to lidé se sníženou kontrolou impulzivity. Při rozebírání svého chování popisují, že ztratili sebekontrolu, nevěděli, co činí. Druhá skupina agresorů si je naopak vědoma toho, co dělá. Tito muži své útoky dopředu plánují, do detailů promýšlejí. Tato skupina násilníků patří mezi nejnebezpečnější.⁵³

Zajímavostí je, že většina agresorů nepovažuje přítomnost násilného jednání za možný důvod odchodu oběti z intimního svazku.

3.6 Pomoc obětem domácího násilí

Řešení situace domácího násilí je složitou záležitostí. Situace obětí domácího násilí je také velmi komplikována tím, že jim sekundárně ubližují ti, kteří by jim měli pomoci a ochránit je. U policie, lékaře, na úradech, u soudu, ale i u příbuzných a přátel se, v důsledku zakořeněnosti mýtů o domácím násilí, nedostatku informací o dané problematice a možnostech řešení domácího násilí, místo pochopení týraná žena často setkávala s nedůvěrou, pochybnostmi. Mezi kriminology je za nejúspěšnější prevenci považován signál, že násilí nebude tolerováno. Oběť tím dostává naději, že se může obrátit o pomoc, a že ji všichni okolo budou brát vážně.

Nejdůležitější úlohu v boji proti domácímu násilí hraje nejenom systém pomoci poskytovaný prostřednictvím státních orgánů, ale především různě specializovaná centra, azylové domy, mediální a osvětové akce, výuka problematiky na školách všech stupňů, odsuzování násilí mezi mládeží, poučení adolescentů o rizikových faktorech (žárliivost, panovačnost, výbušnost, alkohol, drogy). Všechna tato opatření by měla směřovat k tomu, aby se násilí v rodinných a partnerských vztazích neopakovalo. V České republice je ale stále takových zařízení katastrofický nedostatek, přičemž, čím větší je vzdálenost od bydliště oběti do většího města, tím menší má šanci na dostupnost těchto služeb. Nicméně každým rokem můžeme zaznamenat stoupající počet

⁵³ ŠVECOVÁ, P. *Uznání domácího násilí za trestný čin je první krok* [online]. 1997 [cit. 2009-02-17]. Dostupné na WWW: < <http://www.radio.cz/cz/zpravy/48382>>.

regionálních psychologických poraden, linek důvěry a domovů pro matky s dětmi, ale také stoupající kvalitu služeb specializovaných pracovníků v tématice poskytování pomoci obětem domácího násilí. Praxe v oblasti pomoci obětem domácího násilí, zkušenosti s budováním, realizací a koordinací poradenských center poskytujících komplexní služby a prací pro azylové zařízení ukázala, že potřeby obětí domácího násilí jsou ve skutečnosti mnohem rozsáhlejší, než se předpokládalo. Cílem krizové intervence je dosáhnout u klientky porozumění danému problému, orientace v něm a vzbuzení schopnosti ho řešit. Jejím prvním úkolem je stabilizace duševního stavu a uklidnění.⁵⁴

Pozitivem posledních let je, že stále více lidí s problémem týrání a zneužívání nachází odvahu vyhledat pomoc. Jako důvod udávají nejen osvětu, ale i to, že vzniká stále více míst, kde je možné se s problémem svěřit a získat adekvátní pomoc.

⁵⁴ ŠPATENKOVÁ, N. A KOL. *Krizová intervence pro praxi*. Praha, 2003, s. 5.

ZÁVĚR

Ve své práci jsem se snažil přiblížit problematiku obětí domácího násilí. Zejména v poslední době se otevírají tematicky domácího násilí české společnosti, kde se objevil problém nedostatečné ochrany jeho obětí. Je nespornou zásluhou viktimologie, že se daří obracet zájem veřejnosti, zákonodárců a státních orgánů na problémy týkající se obětí domácího násilí. Dnes má již viktimologie nejenom teoretický význam pro rozvoj vědeckého poznání o příčinách trestné činnosti, ale i praktický význam pro každodenní praxi. Její poznatky se používají nejen při potírání kriminality, ale i pro její prevenci. Problematika domácího násilí ve společnosti existuje od počátku. Po dlouhou dobu však byla přehlížena a chápána jako soukromá záležitost rodiny, do níž by nemělo být zasahováno. Teprve v poslední době začíná být domácí násilí pojímáno jako veřejný a celospolečenský problém, který je potřeba řešit. Zájem o chování oběti vyvolává i stoupající počet trestných činů ve společnosti. Ale nemůžeme ho chápat jen jako medializovaný problém, jenom naše omezenost, zbabělost a nezájem nám brání dívat se kolem sebe otevřenýma očima.

V této práci se z velké části podařilo naplnit cíle, které byly stanoveny v úvodu. V počátečních kapitolách popisuji problematiku domácího násilí, jeho vymezení, výskytu, příčinám a průběhu. Zabývá se pachatelem a zejména obětí domácího násilí, procesem její viktimizace a následné pomoci. Tato část práce je obsahově poměrně obsáhlá, avšak komplexní vymezení této problematiky považuji za nezbytné pro porozumění jí a jejím specifikům.

Další část práce je věnována legislativní stránce této problematiky. Podává přehled o nových právních úpravách, ke kterým v několika posledních letech došlo. Avšak v našem státě dochází k pozitivním změnám v této problematice pozvolna, mnohdy téměř pod „nátlakem“ nevládních organizací, které podporují emancipační procesy nové společnosti. Politické diskuse při schvalování nových zákonů či novel k této problematice, trvající i několik let, nás o tomto dnes a denně přesvědčují. Přesto je třeba zdůraznit, že ani důsledné změny v právním rámci a dostupnost kvalitní následné péče nijak výrazně nesníží počet obětí domácího násilí, jestliže nedojde současně ke změnám ve společenských vztazích. Nejlepší je stále věnovat maximální úsilí prevenci, zdravému prostředí rodiny. U žen podporovat přirozenou míru sebevědomí, protože pokud si budou věřit a budou znát své slabosti, je méně pravděpodobné, že budou používány proti nim. Pokud se preventivní opatření mine účinkem a žena se přeci jenom

stane obětí je nejdůležitější, aby si sama uvědomila, že to co se děje kolem ní má na ni zásadní a fatální dopady, které si nezaslouží. Lidské vztahy jsou založené na řadě psaných i nepsaných zákonů, zejména však na citu a vzájemném pochopení. Veškeré popření těchto základních pravidel je popřením lidství jako celku.

Literární zdroje

1. BENTOVIM, A. *Týrání a sexuální zneužívání v rodinách*. 1. vyd. Praha, 1998. 117 s. ISBN 80-7169-629-3
2. BUSKOTTE, A. *Z pekla ven – Žena v domácím násilí*. Brno. 176 s. ISBN 978-80-251-1786-616
3. CONWAYOVÁ, H. *Domácí násilí*. Praha, 2007. 112 s. ISBN 80-00-01550-1
4. CVIKOVÁ, J., JURÁŇOVÁ, J. *Piata žena – aspekty násilia páchaného na ženách*. Praha, 2001. 386 s. ISBN 80-85549-28-x14
5. ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*. 1. vyd. Praha, 1998. 255 s. ISBN 80-85858-70-3
6. ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. 3. vyd. Praha, 2000. 254 s. ISBN 80-7178-475-3
7. ČÍRTKOVÁ, L. *Vybrané výzkumy a teorie domácího násilí*. Policista, 2002. č.7., 1-8 s. ISBN neuvedeno
8. ČÍRTKOVÁ, L., ČERVINKA, F. *Forezní psychologie*. 1.vyd. Praha, 1994. 206 s. ISBN neuvedeno
9. DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku obětí: Pracovní manuál*. Praha, 2005. 52 s. ISBN neuvedeno
10. GJURIČOVÁ, Š., KOCOURKOVÁ, J., KOUTEK, J. *Podoby násilí v rodině*. 1. vyd. Praha, 2000. 104 s. ISBN 80-7021-416-3
11. HABRLOVÁ, V. A REDAKCE ZPRAVODAJE. *Opakovan výzkum STEM na téma domácí násilí – změny od roku 2001*. Praha, 2006. roč. 15, č. 3, 9-14 s. ISSN 1213-8282
12. HERMAN, L. *Násilie a jeho následky – od týrania v súkromí po politický teror*. 2001. 338 s. ISBN 80-85549-24-7
13. JELÍNEK, J. *Trestní zákon a trestní řád*. 23. aktualizované vyd. Praha, 2005. 1015 s. ISBN 80-7201-560-5
14. KACAFÍRKOVÁ, M. *Domácí násilí, trestní právo – odborný časopis pro trestní právo a obory související*. 2002. roč. 7, č. 5, 15 s. ISSN 1211-2860
15. KRAUS, B. *Sociální aspekty výchovy*. 1. vyd. Hradec Králové, 1998. 165 s. ISBN 80-7041-841-9

16. MARKOVÁ, A. *Primární prevence násilí mezi partnery*. Zpravodaj Bílého kruhu bezpečí. 2003. roč. 12, č. 4, 14 – 22 s. ISBN neuvedeno
17. MARREWA, A. *Nenechte si ubližovat*. 1. vyd. Praha, 2002. 263 s. ISBN 80-7178-510-5
18. MARTINKOVÁ, M., MACHÁČKOVÁ, R. *Vybrané kriminologické a právní aspekty domácího násilí*. 1. vyd. Praha, 2001. 193 s. ISBN 80-86008-98-3
19. MARVANOVÁ, B. A KOL. *Partnerské násilí*. Praha, 2007. 160 s. ISBN 80-86131-76-4
20. ONDREJKOVIČ, P., BREZAK, J., LUBECOVA, G., VLČKOVÁ, M. *Sociálna patológia*. 1. vyd. Bratislava, 2000. 272 s. ISBN 80-224-0616-3
21. PEMBERTON, A. *Opakovaná viktimizace: železné zákony v praxi*. 2003. 17. konference Evropského fóra, příspěvek ve zpravodaji BKB 2003
22. PONĚŠICKÝ, J. *Agrese, násilí a psychologie moci*. Praha, 2004. 226 s. ISBN 80-7254-593-0
23. SZCZEPANIKOVÁ, A., ŽÁKOVÁ, M., LANGHANSOVÁ, H. *Jak jednat v případech domácího násilí?: Praktická doporučení pro příslušníky, příslušnice Policie ČR*. Brno, 2004. 24 s. ISBN 000-35-74-40
24. ŠPATENKOVÁ, N. A KOL. *Krizová intervence pro praxi*. Praha, 2003. 197 s. ISBN 80-247-0586-9
25. *Trestní zákon 2008 (Úplné znění zákona č. 140/1961 Sb.)* 128 s. ISBN 978-80-86795-56-0
26. VAGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha, Portál 2003. 870 s. ISBN 80-7178-802-3
27. VOŇKOVÁ, J., HUŇKOVÁ, M. A KOL. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha, 2004. 194 s. ISBN 80-239-2106-1
28. VOŇKOVÁ, J., MACHÁČKOVÁ, R. A KOL. *Domácí násilí-právní minimum pro lékaře*. Praha, 2003. 49 s. ISBN 80-239-2106-1
29. ZAPLETAL, J. A KOL. *Kriminologie*. 3. vyd. Praha, 2001. 128 s. ISBN 80-85981-87-4
30. ZAPLETAL, J. A KOL. *Kriminologie*. 4. vyd. Praha, 2002. 170 s. ISBN 80-72-095-9

Elektronické zdroje

1. AUTOR NEZNÁMÝ. *Dnes je mezinárodní den proti násilí na ženách* [online]. 2002 [cit. 2009-03-10]. Dostupné na WWW: <<http://zabava.dama.cz/clanek.php?d=2385>>.
2. ČERNÝ, J. *Čtyři z pěti Čechů mají zkušenost s násilím vůči ženám* [online]. 2008 [cit. 2009-03-10]. Dostupné na WWW: <<http://domaci.ihned.cz/c1-25909410-ctyri-z-peti-cechu-maji-zkusenost-s-nasilim-vuci-zenam>>.
3. DIVÁČKÁ, I. MUDr. *Návykové a impulsní poruchy* [online]. 2008 [cit. 2009-03-15]. Dostupné na WWW: <<http://vodopad.cz>>.
4. AUTOR NEZNÁMÝ, *Domácí násilí v trestním právu* [online]. 2008 [cit. 2009-03-20]. Dostupné na WWW: <<http://www.trestni-rizeni.com/dokumenty/domaci-nasili-v-trestnim-pravu>>.
5. AUTOR NEZNÁMÝ. *Druhy domácího násilí* [online]. 2008 [cit. 2009-02-20]. Dostupné na WWW: <<http://www.koordona.cz/domaci-nasili/obecne/3-druhy-domaciho-nasili.html>>.
6. ČÍRTKOVÁ, L. [online]. 2008 [cit. 2009-02-17]. Dostupné na WWW: <<http://www.portal.cz/psycho>>.
7. ŠVECOVÁ, P. 1997, *Uznání domácího násilí za trestný čin je první krok* [online]. 2008 [cit. 2009-02-17]. Dostupné na WWW: <<http://www.radio.cz/cz/zpravy/48382>>.

ABSTRAKT

MÜLLER, D. *Žena jako oběť trestného činu v rámci Okresního ředitelství PČR Hradec Králové : bakalářská práce*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2009. 45 s. Vedoucí bakalářské práce Mgr. et. Bc. Josef Kříha.

Klíčová slova: domácí násilí, viktimologie, viktimnost, oběť, kriminalita, pachatel, žena

Tato bakalářská práce pojednává o problematice domácího násilí, jeho vymezení, výskytu, příčinách a průběhu. Zabývá se pachatelem a zejména obětí domácího násilí, procesem její viktimizace a následné pomoci. Podává přehled o nových právních úpravách, ke kterým v několika posledních letech došlo. Dále tato práce obsahuje statistické údaje Okresního ředitelství Policie ČR, uvedené v tabulkách o přehledu mravnostní a násilné kriminality páchané na ženách. V porovnání jsou zde uvedeny i statistické údaje za Královéhradecký kraj ve stejné problematice.

ABSTRACT

MÜLLER, D. *Woman as a victim of criminal acts considering The Regional Head-Office of the Hradec Králové Police : Bachelor's thesis*. České Budějovice : The College of European and Regional Studies, o. p. s., 2009. 45 p. Supervisor: Mgr. et. Bc. Josef Kříha

Key words: domestic violence, victimology, victimization, victim, criminality, offender, woman

This bachelor's thesis deals with problematics related to domestic violence, its determination, reasons and duration. It studies offenders as well as victims of domestic violence, process of such victimization and resulting help. The paper reports on the overview of new legal regulations of past few years. Moreover, statistics data from Regional head-office of the Czech republic Police is presented, mainly charts reflecting immoral and violent criminality violated on women. The data reflecting the same criteria for Hradec Kralové region only are displayed in order to point out their comparison.